

SALA DE
LECTURĂ

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. **37** (336), serie nouă. Miercuri 22 octombrie 1997. Preț: 1.000 lei

neptun, 7-12 octombrie 1997

A DOUA ÎNTÂLNIRE A SCRITORILOR ROMÂNI ȘI DE EXPRESIE ROMÂNĂ DE PRETUTINDENI

BRIZA CALIFORNIEI

de BARBU CIOCULESCU

Poeme ale vârstelor revenitoare, ale adolescenței mai ales, la picioarele de pod ale unui curcubeu peste continente scrie, cu mai puține verbe, cum afirmă și de fapt cu o mai grea încărcătură a fiecărei vocabule, Dominic Brezianu, poet al unui sfârșit de veac și de mileniu, în care bătaia vântului și a valului, parfumul toamnei începătoare și bucuroasa cădere a ploii n-au fost încă abolite: „E copt grâul în Ian./Spicele tremură în ochii tăi/albaștri/Și timpul noi suntem/Coborând cărarea udă de rouă./Buzunarele goale, picioarele goale./Cea mai fragedă oră a zilei-/Aici o vom petrece” (**Trei momente pentru trei anotimpuri ale iubirii**).

Evazionist, cum l-ar fi calificat cerberii din a căror cale s-a retras tocmai în State, el îl cunoscuse mai demult pe Walt Whitman, cântarea sa era pregătită să întâmpine o lume nouă, în posesia celei vechi, de pe aici, de pe la noi: „America aducându-și sclavii/pe vapoare/primind cu bucurie Simfonia,/salutându-l pe Dvorjak/tot căutând/tot căutându-și partenerul de pat/povestind într-una despre bani/tinerii în fața mea râzând,/fotografiind, filmând/Ejaculând/gemând/geloasă pe Lună/cucerind-o -/Americă omorându-și din când în când/președinții -/turnându-și «Coca-Cola»” (**La modul gerunziu**).

O Americă descătușată în necuprinsele-i orizonturi indistincte primitoare sub aceiași

norii ca și cei de acasă, plutitori pe un cer sub care doar denumirile se schimbă, euforizant, făgăduind trăire și spațiu, reverberând imagini către cele din locul plecării: „Septembrie/mai mult./mai transparent ca altădată./Mult mai curând decât te așteptam/în amintirile aievea/și diluat în ani” (**În fața noastră**), cu această buclă a revenirii: „Rămas bun și-o ultimă privire/petuniilor aproape de amurg/aleilor în lacrimi și Mării Negre Calde/Acolo-n bar prieteni ce așteaptă/fără a bănuși nimic.”

În această pendulare între două măști atât de îndepărtate între ele, în ciuda acelorași elemente alcătuitoare, se rostuește lirica lui Dominic Brezianu, nu atât nostalgică, angoasă, cât lacomă dionisiac de prospețimea imaginilor, a căror fugace săgetare îl fascinează, în măcinarea unor amintiri ca tot atâtea aventuri și luarea la cunoștință a unor realități noi, ce-și vor cu vigoare intrarea în poezie, toate anume prin flagranța propriei lor prozaicități, prin care timpul își face lucrarea. Conjugarea banalului fapt exterior cu aceea a nu mai puțin banalului fapt interior naște un fior foarte propriu liricii zilelor noastre, stăpânit pe deplin de poet.

Sucesiunea imaginilor lasă în urmă sintaxa, nu fără o secretă ironie, dar aiurea versul se așează cuminte, aparent tradițional, însă într-un simplu schimb de procedeu, ca o odihnă a degetelor, pe clape. Predomină autoritar notația nudă, eliminând interstițiile: „Metamorfozele toamnei -/cuvintele dispar/Norii de ceară sărutând insula/Valurile/spărgându-se de țărnam/Albă/Suspendată/Semiluna nopții” (**Insula, Maul, septembrie**).

Cu mai puține verbe ascunde, totuși, un lung și frust rupt în titluri lamento de septembrie-octombrie, sub mai multe ceruri decât cele de care am vorbit, de sete a văzduhului de supremă epurare sterilă, întru care poetul își schițează portretul: „surzător, semeț/desfrunzit de memorie/în dimineața de toamnă târzie/cu ceață/cu mâinile în buzunare”, portret rimbaldian în ideal: „glasul poetului răgușit/sub soarele îndepărtat/disc aruncat/gura poetului-/amară/diminețată după diminețată/după seara promisă/discul aruncat celui alt/diminețării...” (**După noapte**).

Pentru cei mulți cărora America le este interzisă, dar au acces pe norul poetului, să dezvoltăm acum, cu meșteșug, **Turnul televiziunii din San Francisco**, ilustrată de aer și lumini schimbătoare: „Și din septembrie alunecând în/diafan octombrie/Decolorați palmieri luminii de amiezi/Parfumuri, nestemate/tot către sud/Aer adus de departe/Îndrăgostit catarg/Alb roșu turn străjuind pe-nălțimi/semnalizând fără-nctare/iluminate colinele-nserării.”

Între Nord și Sud, între lumea veche părăsită și cea nouă cucerită, curcubeele se încrucișează, aburul gri-mov al Veneției conținează cu toamna japoneză, peste toate dominând aceeași lună - extrem de tragică - deasupra orașului incendiat. Prilej pentru aripi de înger să cadă mereu, albe și roz peste câmpii, „întinderi/imposibil de cuprins cu brațele/în complicate, magnifice, romantice sintagme.”

CU NUCA-N PERETE

de NICOLAE PRELIPCEANU

Să fiu iertat sau, de fapt, să nu fiu iertat - mai bine așa - dacă nu voi împărtăși absența multora dintre cei pe care i-am auzit vorbind despre tema acestei reuniuni, **literatura română**, cică, în lume. Și să-mi fie și mic permis a mă depărta întrucâtva de ea. Să mă întorc spre o alta, poate conexasă, în orice caz contiguă, **scriitorul român în lumea aceasta**. Felul cum i se pare lui, mie, nouă, că-și apără sau chiar înmulțește șansele. Prea adesea, am citit asta și în jurnalele ori însemnările celor plecați, am citit vreau să spun ce constată ei după întâlniri cu cei scăpați pentru o clipă, așadar, prea adesea un scriitor român care trece în vreun fel granița limbii sale sau numai pe-aceea a țării sale, noastre, face - în discuțiile cu străinii-tabula rasa de congenerii săi, de emulii săi din țară. Dacă e să te iei după el, cel ajuns la cine știe ce congres, festival, reuniune, colocviu, simpozion, forme atât de răspândite azi, nu mai există nimeni în țară, în literatura română, care să îi ripostat ca el comunismului, să i se fi opus din răspuțeri, dar nici care să creeze opere atât de importante și de predispușe eternizării. Dacă mediul e românesc, atunci nu strică și nițică bârfă, de natură a-i coborî definitiv în ochii celorlalți pe aceia care aveau, eventual, vreo șansă la stima acestora. Cei mai onești nu pomenesc pur și simplu nici un alt nume de scriitor, pentru a nu fi siliți de pornirile lor firești să-i înjure. Sau, întrebați de străini, editori, critici, beletristi și ei, dacă mai e cineva important în literatura de unde provin, răspund cu un „nu” hotărât, de natură a-i pune pe gânduri pe străini. Căci, dacă nu mai e nimeni, ce suport mai are marele X, căci, dacă el e singur, nu merită efortul traducerii și editării, pentru că, în zilele noastre, prea adesea, se caută literaturii noi, cu noutatea lor globală, și mai puțin indivizii, fie ei și geniali, cu geniul lor circumscribit. Țin minte că Nichita Stănescu avea inteligența de a teoretiza necesitatea existenței unei întregi serii de mari poeți, dintre care a fi cel mai bun e un merit cu atât mai mare. Dar, după cum știți, Nichita Stănescu a murit, și încă demult, iar pe alții nu i-am auzit propulsându-și confrății, fiind din motivul, o să spuneți egoist, de a fi primul într-o cursă cu mulți concurenți, iar nu într-una solitară pe care oricum ești pedepsit s-o câștigi.

Noi creдем, pe vremea când eram educați în spiritul unor principii care nu s-au mai pus în practică pe urmă, că generozitatea e trăsătură obligatorie a artistului. Mă tem că, la noi, azi, generozitatea se practică numai la schimb cu o alta, eventual producătoare de mai mari profituri.

Până aici tabloul e negru. Mă voi apropia de sfârșit spunând că, asemenea diavolului, nici scriitorul român nu e atât de negru, dar că viața lui e atât de grea, încât i se pare că trebuie să profite singur de orice șansă, cât de mică. Dacă ar face apel și la inteligența sa, fără de care nu-l concep, scriitorul român ar înțelege foloasele, chiar materiale, ale solidarității și faptul că, oricum, numai cu aceia asemenea lui se poate înțelege, numai printre ei se poate simți acasă. O spune unul care, ca să trăiască, și din alte motive, a răătăcit destul prin alte medii, dar se bucură întotdeauna când poate rămâne câteva ore sau chiar zile printre cei cu care i se pare a avea o limbă comună.

Și totuși, de ce dracu' oriunde sunt doi români, mai ales scriitori, apare și-o intrigă și o dușmănie? De ce solidaritatea e înlocuită, și mai ales între cei fără talent, de un soi de complicitate, așa cum alteineva observa că s-a întâmplat între noi toți în anii socialismului biruitor?

Editori:

■ **Uniunea Scriitorilor din România**

■ **Fundația Luceafărul Cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă**

Redacția: Laurențiu Ulici (director)

Marius Tupan (redactor-șef)

Ioan Es. Pop (secretar general de redacție)

Ion Cucu (fotoreporter)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133. București, sector 1,

telefon 659.67.60,

fax 312.96.93

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala

sector 1, Calea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: 451030121163

**Tehnoredactare computerizată:
FUNDAȚIA LUCEAFĂRUL**

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

METODA EDGAR ALLAN POE

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

Una din nuvelele sale, marele scriitor american, imaginând o intrigă polițistă, plină în același timp de umbră și de farmec, face ca toate problemele narațiunii să se învârtă în jurul unui text imposibil de găsit - o scrisoare făcută pur și simplu să dispară; ei bine, așa cum nu ne este greu să ne aducem aminte, scrisoarea era dispusă în locul cel mai vizibil, cel mai deschis și accesibil, adică acolo unde nimeni nu și-ar fi imaginat că se poate afla și unde prea puțini ar fi avut îndrăzneala să o plaseze. Foarte rar, aproape deloc, oamenii își permit să utilizeze această metodă a disimulării și acțiunii, purtând marca geniului marelui Poe - uneori apelează la ea femeile; bărbații nu au mai niciodată suficient curaj sau suficientă credință spre a se servi de atâta subtilitate psihologică. Istoria este încă marea utilizatoare a metodei „Edgar Allan Poe” - aproape totdeauna mișcările istoriei rămân să fie ignorate de știința publică, de privirile analiștilor, de reprezentanții, mari sau mici, ai actului istoriografic, întrucât sunt mult prea direct exprimate, se expun într-o manieră mult prea imediată, ocolesc umbra și aleg evidența; tocmai fiind astfel, aceste mișcări, coeficienții de schimbare a lumii rămân aproape indeterninabili.

Mai nimeni nu poate da răspunsuri verosimile, raționale și echilibrate celor mai simple întrebări politico-istorice, de exemplu: Cine conduce astăzi lumea? Cine conduce poporul, națiunile, sistemele politice supranaționale, cine conduce planeta, cine conduce grupurile politice, semnificative sau minore? S-ar putea crede că există răspunsuri evidente la asemenea chestiuni - ei bine, pe un asemenea teren evidența există pentru a înșela. Dacă limba a fost dată diplomatului, așa cum a spus Talleyrand, pentru ca aceasta să-și poată

ascunde gândurile, atunci și aparența istoriei a fost așezată în fața umanității pentru a face invizibilă istoria.

Iată o fotografie impresionantă: două fotolii confortabile, în dreapta și în stânga, în prim plan - un taburet este așezat între cele două fotolii, ușor retras în raport cu acestea. Pe fotoliul din dreapta stă președintele Dwight Eisenhower, pe când cel din stânga este ocupat de Winston Churchill. Pe taburet, distins, elegant, relaxat, aproape patern față de cei doi, este un bărbat cu o înfățișare de mare forță și, în ciuda vârstei, frumusețe. Legenda fotografiei, într-o foarte celebră carte de memorii, se prezintă așa: președintele Statelor Unite și primul-ministru britanic în 1952, la New York, în casa prietenului lor comun, dl. Bernard Baruch. Cine a fost domnul Bernard Baruch nu se află nici foarte ușor, dar nici foarte greu: bancherul și prietenul personal al lui Francis Delano Roosevelt. Aparent lucrurile sunt clare; cea mai importantă bancă a lumii „Lazard Freres” cu sediul principal în Paris, cu principalele secții la Londra și New-York, funcționează ca principal operator financiar pentru guverne și state întregi. Și totuși, dacă actorii ce ocupă rolurile prime în puterea prezentă pot fi identificați în spațiul finanțelor, nu sunt ei și aceia care controlează schimbarea, care produc istoria, care imprimă politicii condițiile limitative. Moneda este nervul istoriei (parafrazându-l pe Napoleon), tăișul spadei este axul lumii (citându-l pe De Gaulle). „Muzeul Istoriei Naționale Americane” din Washington este un muzeu tehnologic și totuși mai este ceva - ceva cu mult mai puternic decât toate acestea. Carl von Clausewitz a spus: puterea militară este egală cu numărul soldaților, plus gradul echipării lor, plus gradul instruirii, plus asigurarea materi-

ală, plus avantajul terenului etc., totul pe lângă voința de a lupta. Ecuația devine zero, atunci când voința de a lupta devine zero. Principalul factor politico-istoric este acela care conferă națiunilor voința (sau lipsa de voință) de a se insera în marele efort uman de a exista în forme naționale, statale, în relația cu alte națiuni, în relația cu alte state, cu forțele unei umanități care distruge tot ceea ce nu îi rezistă suficient. Istoria ascunde adevărul despre acest factor central al existenței umane - disimulând realitatea, precum Edgar Allan Poe scrisoarea fatală.

Din Renaștere și până la publicarea „Noii Heloise” și a lui „Emil”, politica și istoria - autentice, profunde - sunt făcute de filozofi; de la apariția cărților lui Jean Jacques Rousseau și până la „moartea existențială a lui Jean Paul Sartre”, politica și istoria sunt superior dictate de scriitori. Victor Hugo și Charles Dickens, Henrik Ibsen, Walt Whitman și Emil Zola, Francis Scott Fitzgerald, Albert Camus și, evident, Sartre conduc alături de alte câteva mii de personalități literare destinul Occidentului și, pe această cale, al lumii. Condamnarea la dispariție a imperiului lui Napoleon III, afacerea Dreyfus, determinarea Franței în primul război mondial, dezintegrarea inițială a Europei în fața agresiunii germane - pentru a cita doar din zona dinspre eveniment a istoriei - sunt fenomene născute în sfera conștiinței literare. Astăzi, lumea în ansamblu este condusă de lobbyuri - cine se va afla până la urmă în centrul acestora nu este încă decis; nu oamenii mediilor sunt cei care contează sau care vor conta - sunt aparenți într-o manieră mult prea rudimentară.

Din 1989 și până astăzi, istoria României constă din cea mai dură luptă dusă pentru excluderea politicii - și omului politic - din inima puterii, ceea ce corespunde situației generale a lumii. Prima luptă împotriva politicii, ca putere constituită între 1991 și 1996, a fost dusă de scriitor. Acesta a fragilizat puterea, dar nu a distrus-o. Autoritatea de până în 1996 a fost eliminată prin acțiunea vârfurilor presei. Această forță tribuniciară tinde acum să devină, prin intermediul televiziunii, principala putere a țării. Se află aici adevărul pe care istoria încearcă să ni-l ascundă, în aceste zile, prin metoda Poe.

Extrem de ciudat însă, din antichitatea romană și până astăzi, popoarele utilizează mesajul tribunilor și refuză să îi urmeze.

minimax

ATENTATUL LA TRANSPARENȚĂ (II)

de ȘERBAN LANESCU

Deși întrebarea este, probabil, și prematură și cam anapoda, totuși, se tot întâmplă, una, alta, chiar mai multe deodată, *ciudățele*, încât nu se poate face abstracție de ea. De întrebare. Ca de o muscă bătăind energic, ba-ntr-un colț, ba-ntr-altul al camerei. Pică, sau nu pică? Guvernul. Desigur, numai pe cale electorală, căci o dată cu vremea lui, a o'arășului Ion Iliescu, trecut este și vremea mineriadelor. Cât privește răspunsul, firesc, păreri sunt împărțite. Și despărțite. Păcat doar că nu se fac pariuri, ca să mai poată omu' câștiga ușure un ban! Așadar, pe de-o parte, este sesizabil punctul de vedere ce s-ar putea numi optimist. Bunăoară, brelanul^{*)} de analiști politici (D. Șandor, S. Tănase și V. Paști) aduși într-o noapte de M. Tucă cel din Caracal la *Antena 1* ca să-și dea cu presupusul a nivel înalt, a ajuns la concluzia că, în mod normal, nu se pune problema, un argument forte invocată constituindu-l *tipicul* constituțional-parlamentar ce împiedică schimbarea prea vioaie a guvernelor. Așijderea și nr. 3, parcă, din PNT-CD, R. Vasile, care, cu toate că pe unde apucă pufnește și cărtește mereu împotriva companionilor politici (asigurându-și astfel adularea presei de opoziție), rămâne totuși întepenit în convingerea imposibilității

alegerilor anticipate în România. Alegeri nu, însă remanierea executivului, ei, asta da! Așa crede R. Vasile, și și anunță într-una ce crede (doar doar s-o întâmpla), nestrămutat în credința-i de infirmare a realității. Fiindcă de la o anumită înălțime în ierarhia politică, parlamentarul dâmbovițean este liber să spună absolut orice. În fine, deși enumerarea liniștitoare s-ar mai putea prelungi, din procentele sondajelor de opinie nu se deduce iminența unor seisme sociale de amploare care să amenințe sever *statu quo*-ul. Pe de altă parte, adică în partea unde se află alde C.V. Tudor, I.I. Iliescu și toți ceilalți de-o seamă + mai nou (c-așa vine vorba), V. Măgureanu, pus și el pe unificat Opoziția, bine'nțelece ca să salveze Țara!, așadar, în partea cealaltă toată lumea e-n campanie, prevestind nenorociri din care - păi cum altfel?! - până la urmă nu se poa' să nu iasă ceva. Iar că le prevestesc n-ar fi nimic, doar d-ai-a sunt în opoziție, să cobească, însă to'arășii mai și trebăluiesc de zor pentru actualizarea nenorocirilor. Din păcate, sunt ajutați din plin și de... inconsecvențele guvernanților, iar o dată cu această constatare deja se face trecerea la altă poveste^{*)}, în care personajul principal este *intelectualul* cu acces la *microfon*, sau la o *tribună*, deci putând influența atitu-

dinile și comportamentele semenilor. Atunci când te încapățânezi să refuzi ideea declinului (moral, spiritual) ireversibil al societății românești, în general, și al intelectualității, în special, este exasperantă constatarea faptului că în mass-media predomină net cei care, repede spus, s-au dovedit cu prisosință a fi, în cele mai fericite cazuri, doar *inteligenti*, dar nu și *inteligenti*^{*)}. Cu consecințe și implicații, vizibile sau previzibile, care blochează accesul la speranță. Dificultățile de comunicare în relația guvern-anți-guvernați, criza de autoritate a instituțiilor statului, confuzia și deruta, vulnerabilitatea la cântecul de sirenă al populismului și/sau al naționalismului xenofob etc. etc., sunt fenomene de patologie psihosocială generate și întreținute cu bună știință prin mass-media. Mai mult încă și mai grav, în virtutea luptei politice sunt afectate nu numai valorile „societății deschise” și, implicit, ale culturii europene, ci este amorțată continuu conflictualitatea socială, resuscitate fiind totdeauna resentimente și spaime obscure, astfel încât viața de zi cu zi, oricum grea, să devină insuportabilă.

^{*)} Un brelan nu presupune neapărat *ași*, sau *popi*, ci foarte bine pot să fie *șepuri*, până la *dotari*, definiție fiind doar echivalența valorică a celor trei componente.

^{*)} Eufemism pentru acte politice ininteligibile, ori, încă mai rău, căci ce se (sub)înțelege este revoltător. Ca de exemplu, acum, „tărășenia dosarelor”, ținându-se la asemuirea cu lanus a fruntașilor țărăniști implicați.

^{*)} Pentru edificare în privința diferenței *inteligent-intelligent* (și nu numai), de (re)citit «foloasele prigoanei» - în Timothy Garton Ash, *Foloasele prigoanei. Lanterna Magică*. Ed. Fundației Culturale Române (asta e! - n. mea), București, 1977.

DE LA STATUTUL DE SCRITOR ROMÂN MINORITAR LA «EXILUL INTERIOR» (ASUMAT ȘI MAJORITAR)

de IOAN FLORA

Am prezentat cu reale emoții, acum șase ani, în Aula Universității din Timișoara (în calitate de redactor-șef al Editurii „Libertatea” din Pancevo, Banatul Sârbesc) un mic eseu intitulat Mantaua neagră sau Despre condiția scriitorului român minoritar. Era o reuniune a cărții (românești din părțile mele natale) și nu a scriitorilor români (din țară și diaspora) și, totuși, recitindu-l zilele acestea, mi s-a părut că își poate găsi, firesc, locul (cu mici abrevieri și urmat de un succint comentariu) și aici, în fața domniilor voastre.

atăl: „În primăvara celei mai drepte dintre lumi, noi, românii din Banatul Sârbesc, am fost, timp de mai multe decenii, de naționalitate comuniști și de profesiune români. De regulă, cu cât „sentimentul național” era mai puternic (fie din convingere, fie, mai ales, din oportunism) cu atât competența profesională era mai precară. De aici și consecințele de rigoare: funcțiile de răspundere în păstoria minorității noastre au fost încredințate, în majoritatea cazurilor, acelor dintre noi care se dovedeau a fi neșovăielnici în manifestarea „neabătută” a amintitului „sentiment național”, respectiv frunțașilor naționaliști comuniști. Cu alte cuvinte, mantaua intelectualului român din Iugoslavia era croită dacă nu din negură, atunci măcar din hârtie roșie și creponată. Gerul aparentei democrații (atât de râvnită în țările din Est și în Țară) era pentru intelighenția de aici la fel de cumplit ca și cel totalitar, iar mantalele din stofă sau pânză de cort erau considerate bizare; întocmai ca și tricourile de tablă sau ochelarii de beton.

Dar, să ieșim din sfera metaforelor orwelliene și să încercăm să vorbim ceva mai concret despre identitatea scriitorului român minoritar.

Asadar, cum limpede poate reieși (și reiese) din cele de mai sus, făceam și noi parte din marea familie a literaturilor iugoslave (patrusprezece la număr) sau pur și simplu din literatura iugoslavă contemporană, ignorându-se însăși existența literaturii ca artă a cuvântului și a cuvântului ca piatră de temelie a limbii (în cazul de față, române). Astfel, se exagera cu importanța și specificul realității geo-politice, de unde trebuia să înțelegem cum că am fi un fel de azteci sau egipteni vorbitori de limbă română, că Eminescu este marele poet romantic al românilor, dar nu și al nostru, că literatura română contemporană este literatura română contemporană, nu și literatura noastră contemporană, iar literatura noastră este numai și numai literatura iugoslavă, principiu aplicat în aceeași

măsură și cu aceeași ferveoare și literaturilor sârbă, croată, slovenă, maghiară, italiană, turcă et caetera, et caetera.

Și au funcționat sintagma și realitatea ei vreme de patru decenii încheiate, până

când literatura sârbă, bunăoară, nu și-a spus clar și cu deplină dreptate că este literatură sârbă și nu iugoslavă, literatura croată că este literatură croată și nu iugoslavă ș.a.m.d., încât noi ne-am văzut deodată singuri în imensa casă lipsită de acoperiș a literaturii iugoslave și ne-am zis că ne-am putea căuta și noi, la rândul nostru, originile. Ne-am reamintit instantaneu că până și literatura habsburgică era alcătuită din literaturi naționale și am descoperit cu uimire că literatura din care

facem parte este însăși literatura română. A fost o duioasă reînnoire a fiului rătăcitor la sânul părintelui (rătăcitor și el). Au sclipit lacrimi de

bucurie în ochi și de-o parte și de alta, ne treceau prin minte mii de viitoare proiecte, dar ne-a străfulgerat pe loc gândul cumplit cum că literatura contemporană (și mai ales poezia) sunt intraductibile în termeni economici (uitând că așa a fost dintotdeauna și că numai în ultimii 50 de ani din existența celei mai frumoase dintre lumile posibile am putut trăi cu iluzia că sunt, de bună seamă, competitive, nu numai în Piață, ci și pe piață!). Or, de fapt, Ea,

Poezia (de exemplu), nu era și nu este decât bolnăvicios de curajoasă: cu himericele-i picioare de sticlă, Ea s-a încrâncenat să iasă în stradă pe o vifornită financiară și cumplit de cinică, și cumplit de eternă! Dar, asta-i o altă temă.

În final, să sperăm însă că bucuria reînnoirii fiului rătăcitor la sânul părintelui (rătăcitor și el) se va solda cu bucuria unei drepte evaluări a ceea ce am reușit să așternem pe hârtie și să tipărim noi, acolo, pe când eram de naționalitate români și de profesiune scriitori, și nu de naționalitate comuniști și de profesiune români.”

*

Între timp, lucrurile s-au mai schimbat în ce mă privește (mai precis, în ce privește condiția mea de „scriitor român minoritar”): m-am stabilit cu familia la București, am devenit cetățean și scriitor român (majoritar), am fost îmbrățișat, într-o primă perioadă, cu dragoste și suspiciune de mai toată suflarea scriitoricească, pentru a începe să fiu, ușor-ușor și din când în când, bătut pe umăr cu aceeași suspiciune, dar cu mai puțină afecțiune, chiar de colegii mei generații (acestea fiind pe puțin două, dat fiind că sunt născut în 1950 și că am debutat în 1970, la „Libertatea” din Pancevo și, în 1981, la „Cartea Românească”).

Așa stând lucrurile, încep să cred tot mai mult că destinul mi-a rezervat un loc sigur și inconfundabil în trenul ce duce dinspre exilul lingvistic (dobândit acolo, la mine, după 1919, prin naștere) înspre „exilul interior”, asumat și majoritar, ce se identifică, în cele mai multe cazuri, cu însăși condiția Scriitorului din toate timpurile. Cu alte cuvinte, mă consider, sunt și vreau să fiu un exilat în propria mea limbă și străjuț de umbra albăstruie a cetinilor spirituale ale acestui popor (care-i al meu), dar neuitând nici măcar o singură clipă fosta mea condiție de scriitor român minoritar din Banatul Sârb, neuitând originile și fabulosul zonei,

---

Așa stând lucrurile, încep să cred tot mai mult că destinul mi-a rezervat un loc sigur și inconfundabil în trenul ce duce dinspre exilul lingvistic (dobândit acolo, la mine, după 1919, prin naștere) înspre „exilul interior”, asumat și majoritar, ce se identifică, în cele mai multe cazuri, cu însăși condiția Scriitorului din toate timpurile.

---

datorat atât Dunelor de nisip ale Deliblații (singurul deșert natural din Europa, împădurit și, deci, „istoricizat” de abia pe vremea lui Iosif al II-lea), cât mai

ales naturii mișcătoare a particulelor de siliciu bătute de vânt și imaginii la fel de mișcătoare a lumii acesteia.

Asadar, viața mea, iat-o desfășurându-se între statutul de scriitor român minoritar și „exilul interior” (asumat și majoritar) sau reprezentând reînnoirea, duioasa reînnoire a fiului rătăcitor la sânul părintelui ascuns și rătăcitor.

Dar și aceasta este o altă temă.

FIINTĂ ȘI EXIL

de IOAN STĂNOMIR

„Eliadiana” (Polirom, Iași, 1997, editor Cristian Bădiliță) reușește să convertească un moment comemorativ - 90 de ani de la nașterea lui Mircea Eliade - într-o ocazie de a restitui lectorului profilul uman și intelectual al celui ce rămâne, în pofida oricăror adversități ideologice, unul dintre puținii oameni deplin ai culturii românești. Calitatea excepțională a contribuției de față nu poate fi decât sporită de faptul că, la aproape un deceniu după numărul „Caietelor Critice”, Eliade beneficiază de o privire comprehensivă, privire permițând identificarea câtorva dintre constantele marcându-i travaliul intelectual.

Cele cinci secțiuni ale volumului - **Gânduri către sine însuși, Despre opera științifică a lui Mircea Eliade, Exilul românesc despre Mircea Eliade, Lexicul filosofic al lui Mircea Eliade și Eșelul de încheiere al editorului Cristian Bădiliță** - propun un Eliade „între oglinzile paralele” ale priilor mărturisiri și ale judecăților exegeților lui, alături de care se fac prezente evocările celor ce i-au fost alături în anii aparentei despărțiri de România. Un Eliade par lui-même, dialogând cu propria lui posteritate.

O primă ipostază a personalității lui Eliade, asupra căreia se concentrează volumul, este a savantului, a istoricului religiilor. Până la un punct, așa cum precizează Eliade însuși în comentariul elaborat pentru o emisiune TV a lui Paul Barbăneagră, întregul său demers științific poate fi rezumat în căutarea evidențierii lui Homo religiosus, „În domeniul său, istoricul religiilor trebuie să cerceteze ceea ce rezultă din întâlnirea omului cu sacralul, homo religiosus, adică afirmarea omului desăvârșit, a omului total.” (pag. 13). Un homo religiosus a cărui apetență pentru sacru transcende granițele tradiționale ale civilizațiilor și religiilor: „Un fel de realizare, experimentală aproape, a unității neamului omenesc, nu ca specie biologică, zoologică, ci ca ființă umană, spirit.” (pag. 14).

Așa cum precizează Mircea Eliade, hermeneutica faptelor religioase, având drept finalitate incontestabilă relevarea unei unități primordiale a spiritului uman, își are punctul de pornire în abandonarea „provincialismului” culturii occidentale, prea mult timp prizonieră a unui complex narcisic. Evadarea în universalitate este în definitiv redescoperirea simbolismului, ce devine element constitutiv al umanului; prin simbol avem acces „câte un univers de semnificații, care altfel ar rămâne obscur, enigmatic sau chiar într-un totu ignorat.” (Pag. 17). Eliade reabilitează astfel un mod de a privi lumea radical diferit de cel dominând lumea modernă marcată indelebil de un progres tehnologic halucinant.

Criza omului modern apare astfel ca o consecință ontologică a unei revoluții intelectuale post-newtoniene. Abandonând credința repetării creației cosmice (Pag. 19), omul locuiește un univers profund desacralizat, „natură fără model, fără Creator, fără țel.” (pag. 19). Modernitatea refuză nu numai experiența creștină, ea devine opacă față de însăși modalitatea mitologică sau religioasă (pag.19). Camuflarea sacralului se conjugă cu evacuarea din cosmos a Creatorului însuși: pe scena astfel pregătită prin „moartea lui Dumnezeu” își fac apariția marile reduționisme intelectuale ale modernității, de la marxism și nihilism până la freudism. Toate acestea se propun ca alternativă la trăirea în sacru: „A gândi ca un istoricist, ca un freudian sau ca un marxist

nile inferioare.” (pag. 18). Progresul tehnologic e dublat de un divorț de dimensiunea religioasă; absența sacralului conduce la dominația ideologiilor, substituit ideal într-o lume ce nu mai valorizează gesturile formatoare.

Eliade relevă un avatar definind în bună măsură ambiguitatea modernității. Deși exaltă progresul, exilând în derizoriu trăirea religioasă, societatea modernă e ea însăși „contaminată” de un comportament mitic (pag. 28). Reiterând analiza din „Mit și realitate”, Eliade alcătuiește un catalog posibil al câtorva dintre mitologiile lumii moderne: „Putem să descoperim structura mitică a societății lipsite de clase a lui Marx și, în consecință, dispariția tuturor tensiunilor istorice după triumful proletarietului. De asemenea, puritatea și perfecțiunea ariană trâmbițată de către nazism sunt tot o construcție mitologică, adaptată cu abilitate pentru obiective politice specifice.” (pag. 29).

Semnificativă în cel mai înalt grad pentru destinul ideilor lui Eliade este contribuția lui Julien Ries „Orizontul iudeo-creștin în opera lui Mircea Eliade. Dumnezeu, om, mit și istorie” (pag. 40-46). Punctul de plecare polemic al studiului este volumul lui Daniel Dubuisson, „Mythologies du XXème siècle (Dumézil, Levi-Strauss, Eliade)”, Lille 1993. Ipoteza de lucru a lui Dubuisson este stabilirea unei legături dintre opțiunea politică a lui Eliade din tinerețe și caracterul păgân al conceptului de homo religiosus (Pag. 43). Astfel, conceptul eliadian nu ar fi decât sistematizarea savantă a ideilor de dreapta din anii '30. Julien Ries dedramatizează dezbaterile, eliminând componenta ideologică; pentru el, Eliade e departe de a reprezenta un teoretician antisemit, de vreme ce „departe de a fi un arhetip păgân, rădăcina a antisemitismului, conceptul de homo religiosus este fundamental pentru știința religiilor, deoarece, pentru Eliade, scopul ultim al istoricului religiilor este de a înțelege și a lămuri pentru ceilalți comportamentul lui homo religiosus și universul său

mental.” (pag. 45).

„Întorcându-mă însă din Indii, după o experiență de trei ani, am înțeles importanța faptului, în sfârșit, nu numai de a fi născut și educat în zona carpato-danubiano, adică în România, ci am înțeles de asemenea importanța tradiției noastre populare (...), a sud-estului european.” (pag.15). Confesiunea lui Eliade poate fi privită ca o cale de acces în universul celui de al doilea eu eliadian: cel aflat la originea prozei fantastice și romanești. Această încercare de a defini atributele unei ipotetice românități marchează structurile tematice profunde ale prozei sale postbelice. „Noaptea de Sânziene” este textul care face legătura dintre dipticul interbelic „Huliganii” - „Întoarcerea din rai” și fantasticul prozelor din exil; accentul se mută de pe evenimential pe investigarea relațiilor dintre cotidianul istoric și sacralul camuflat, mutație dublată de tentativa de a recupera elementele unei geografii fabuloase a României părăsite. Narațiunea devine un pretext pentru un scenariu inițiat - după cum remarca Matei Călinescu, există o unitate profundă între prozele antebelice fantastice și textele exilului. Reluarea unor teme e acompaniată de o schimbare a structurilor narative, cum observă tot Matei Călinescu în eseuul său: „Schimbările mai vizibile par și ele naturale: faptul că tonul lui Eliade devine treptat, cu acumularea anilor, mai puțin febril și urgent, de o intensitate mai calmă; faptul că în proza lui se înregistrează o trecere de la modurile mărturiei și de la ficțiunile direct autobiografice la *poveste*, la arta imemorială a naratorului care, povestind povestea, descoperă mituri în aparențe banale ale cotidianului și universuri paralele, cu timpurile lor paralele, în desfășurările cele mai obișnuite. (Triumfurile acestei arte se numesc: **Pe strada Mântuleasa, La țigănci, Nouăsprezece trandafiri**.” (Pag. 108). Un fantastic prin care Eliade exilatului aparține organic unei literaturi ce a cunoscut modalitățile fantasticului voiculescian și epoul de la Metropolis al lui Ștefan Bănuțescu.

Proza lui Mircea Eliade mărturisește, remarca același Matei Călinescu, „extraordinara voință de firesc” (pag.109), voință colorând existența de fiecare zi a exilatului. Un exilat văzându-se pe sine însuși ca pe un Ulise, căruia zeii i-au rezervat încercarea, aceea de a regăsi „drumul spre Itaca” (Fragments d'un journal, vol. 1, nota Ian. 1960, citat în volumul de față la pag. 110). Un drum spre Itaca, care se confundă cu redescoperirea identității românești prin avatarurile exilului, așa cum nota într-un text deja clasic, „Mircea Eliade și obsesia României”, Virgil Ierunca, Eliade aparține acelei familii de spirite ce și-au refuzat interogația „cum poți să fii român?”. Căci, remarca Virgil Ierunca, „Mircea Eliade s-a instalat, printr-o neo-inițiere, în centrul României. În acea Românie care, o dată pierdută, a devenit pentru câțiva dintre noi prezența privilegiată, fără seamăn și fără analogie.” (Pag.116). Exilului spațial i-a corespuns o regăsire în spațiul limbii române, limba română devenind, așa cum sugerează Virgil Ierunca, rugăciunea lui Eliade, „în care și-a pus sinele și sinea.” (pag. 119).

Meditând la marginea relației dintre Mircea Eliade și timp, Monica Lovinescu inserează în articolul domniei sale un vis în stare de veghe al lui Eliade din 1957. Scriitorul e martor la traiectoria ascensională a propriului sicriu, traiectorie ce sfârșește prin a întâlni malurile Dunării. În vreme ce sicriul își continuă zborul către București, Eliade rămâne să-l contemple de pe malul bulgăresc al fluviului. Într-un fel, sfidând Istoria, Mircea Eliade nu a părăsit niciodată România - după cum buldozerele lui Ceaușescu au fost neputincioase în fața țesăturii de cuvinte din paginile lui Eliade. Ficțiunile sale au salvat în memoria afectivă ceea ce contemporanii noștri nu au vrut sau nu au putut să salveze.

Recital la malul mării

gabriel chifu

La marginea lui Dumnezeu

I.
Cauze ilogice modifică neconținut
configurația corpului meu.
Un braț ajunge să se prelungească într-un râu
înghețat,
iar celălalt braț continuă cu niște pavilioane
fără acoperiș,
unde plouă torențial
și unde rățăcește un cerșetor orb.
Cerșetorul ține un opaiț stins,
vrea să șoptească o rugăciune pentru copii,
dar a uitat-o, ci nu și-o poate aminti.
Nu mă mai mir, nu mai pun întrebări, nu mă
mai doare.

II.
Nu mă mai văd în oglindă. Nu mai încap
în oglindă. Nu mai încap cuvintele. Este în
mine
o dezolare. Ea nu încapă în cuvinte.

III.
Dezolare aceasta trece de la unul la altul
ca poștașul care-și depune scrisorile în case-
le Orașelului. Dezolare
își lasă scrisoarea în fiecare dintre noi. La
început scrisoarea sa este lapidară - „Salut!”,
atât
are să ne spună. Dar în fiecare zi ea crește, în
lăuntru nostru. Sângele, inima, plămânii și
creierul, rând pe rând toate, se transformă în
litere, în propoziții ale acestei dezolări, care
devine un roman-fluviu în lăuntru nostru.
Ea este totul. Numai ea este.

IV.
Și nu ne mai vedem în oglindă. Și nu mai
încăpem în cuvinte. Și nu mai încăpem în
acest
spațiu. Care ne scuipe. Se întoarce pe partea
cealaltă.
Își inventează alți locuitori. Și aceștia încep
să trăiască în locul nostru, cu numele noastre.
Iar noi ne uităm la ei cum se nasc și mor,
cum există, ne uităm cum se uită niște copii

zgribiliți, sărmani prin geamul înghețat la
cei din camera luminată feeric, care-și împart
daruri, de Crăciun, sub bradul împodobit. Ne
uităm cu jind din afară, din neant, la cei
fericiți, din noul real. (De nu cumva și ei se
uită la noi și au aceeași impresie...)

V.
Cineva sau ceva s-a strecurat
între mine și mine: ei, și !...
Verbele mor toate când ajung fix
în același poem: ei, și !...
Din memoria vântului se ivește
o catedrală neterminată: ei, și !...
Nu mă mai mir, nu mai pun întrebări, nu mă
mai doare.

VI.
Trăim aici, la marginea zdrențuită a lui
Dumnezeu, unde totul e îngăduit
și nimic nu se poate.

Ca o neînvingătoare armată romană, ca un ocean
cu picioare,
tăcerea vine cântând și bătând din tobe,
ne îngroapă

irina nechit

Ceea ce nu ți-am spus

Ceea ce trebuie să-ți spun
va rămâne să putrezească în mine
după ce îți voi spune
cu totul altceva.

Nu-ți pot spune nimic
din ceea ce aș vrea să-ți spun
nu vei afla decât lucruri
pe care puteam să nu ți le spun.

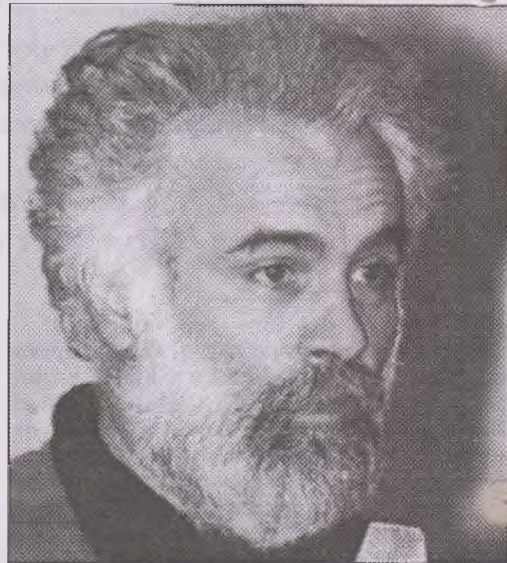
Ceea ce ți-am spus
e ca mânerul pumnalului
cu care te aperi
de ceea ce nu ți-am spus.

Tăișul înfipt
în ceea ce nu-ți voi spune

a atins rădăcinile frumuseții mele
și ea a început să se usuze.

Era prea puțin
să vreau să-ți spun totul.
Trebuie mai întâi să mă pregătesc
de o tăcere lungă și grea.

Ceea ce a rămas din frumusețea ta
e prea mult pentru mine.

marian drăghici

Cocoșul de tablă

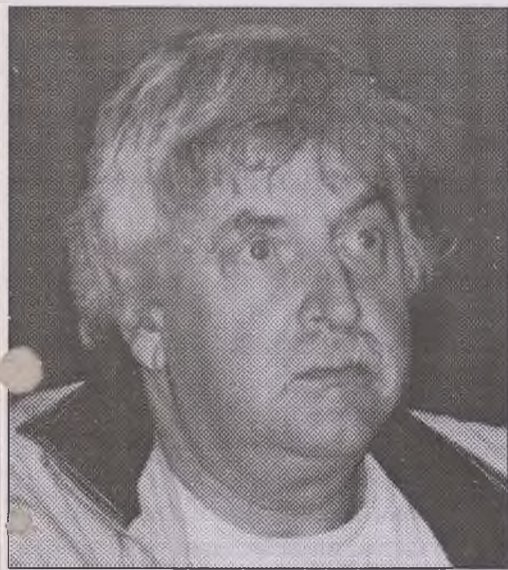
Belgrad la 44 de ani conviețuiesc cu lunetis-
tul și cocoșul de tablă.
Nu mai citesc decât Biblia Belgrad. Ies în
oraș doar așa
pentru a mă întoarce acasă, cât de târziu
la lunetist la cocoșul de tablă.
Ca grecul Take albit în resemnare și scârbă
îmi asum existența nu o câștig -
ar fi mult sub demnitatea unui poet.
Vâsc auriu al vieții mele putere de a bea
până la capăt acest pahar în care a scuipat cu
floci moartea.
Vers după vers poem după poem imprimare
pe creier, în gând.
Mari porțiuni din scoarță sunt arse, scurt -
circuite/nici bălării nu mai cresc
nici rămureaua de scaiete
nu se despoaie
în roua lăuntrică.
La autopsie în craniul meu se va găsi o
moară mică neagră
arsă din temelii.

sunt cocoșul de tablă de pe coastă. de pe o
casă veche din Balcani.
atât de plat de tăcut sunt mormântul
Epopalipsa
vociilor plafonate mici, a momitelor de arici.
iarna vara pâlpaie în mine sfântul.
iarna vara scârțâi și nici nu-mi pasă.

dar scrisul ăsta e maimuța artei mele.
dar scrisul ăsta e maimuța artei mele bătrână
oarbă și grasă.
paranteză: atât de mult o iubesc o iubisem tot
eu
că fixația (mistică, altfel cum) pentru biata

smintita maimuță
îmi revelase strict existența lui Dumnezeu.
chei cât timp sunt cocoșul de tablă de pe casă
nu puneți voi șaua pe mine -
iarna vara scârțâi și nici nu-mi pasă. scârțâi -
și-atât.

Belgrad noaptea cu moara lui Take pufăind
prin zăpada proaspăt căzută
pe o stradă rece pustie
bocancilor în mers le-am spus mă
părăruțelor e mult
sub demnitatea unui poet
să scrie.
Punct.

theodor vasilache

La iarbă verde

Și iată cum,
La Gurile Dunării, chiar tragedia națională
virează, când te aștepți mai puțin,
în veselă serbare câmpenească...
- de parcă nici n-ar fi fost vorba
de înmormântare
și groparii - veniți din greșeală -
sunt rugați să se scuture de pământ
și, schimbând acum pentru întâia oară...
cazmaua în acordeon, să pornească
nunta cu noi alături...

Pe scena improvizată de lemn ud,
cu formații folclorice
cu fluierași și călușari îndrăciți -
dar mai ales cu cenaclul „Cântarea
Cântărilor”
scandând în delir refrenul „aici și acum”,
iată,
ne umplem de sentimentul
apartenenței noastre milenare la iarbă verde...

Nici o pată de sânge, nici un corp mutilat
- doar sfârâitul pașnic al mititeilor
pe cărbunii încinși - Nici un foc de armă
- doar rar,
pocnetul vreunui dop de șampanie -

Noaptea, pe drumul spre casă totuși,
o bătaie cu sticle goale de bere,
un fel de Posadă în care ai noștri de pe

înălțimi,
cum era și normal, au învins...
Încât, privindu-i cum se distrează la noi,
nici n-ai zice
că ei sunt chiar oamenii harnici, ordonați și
punctuali
care vor ridica acolo cetatea de vis
unde vei fi tu cândva obligat să trăiești...

iolanda malamen

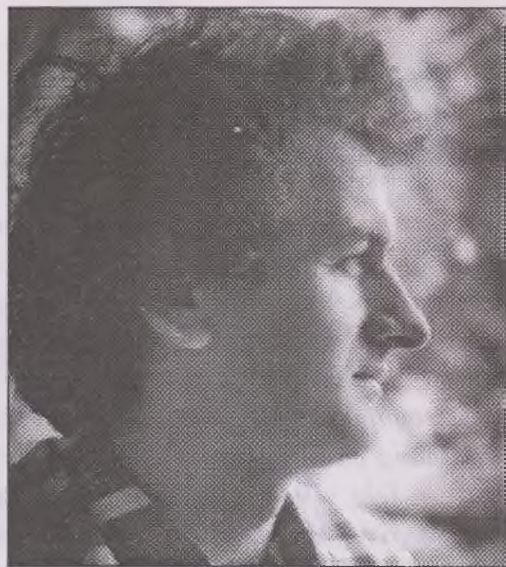
Prieteni ai bolilor

Prieteni ai bolilor prin noi ca un frunziș gata
de luptă viitorul a redat fastul bocănitului
cavitatea rugăciunii intimitatea ca o pată de
sânge trecătorii meticuloși copiii vâslind
vitejește drumurile dușmănoase apa intactă
(plutirea durerii pe ea) camera de rugăciune
(între maluri) barcagiul ce scăpase luna în
lemnul roșietic iubirea cu pași de bolnav.
Mâncam întunericul degetele mutau chipul
din filă în filă alergătorii de seară treceau
dezmembrați strălucitori bătrânul înger ocolise
moartea cu viclenie scuipase cenușa își
lucrase hainele din apă și viscol, îmi
povestea întâmplările de duzină. M-am aplecat
în mușcătură să-i ridic chipul uscat ca un
tăiș ziua de luni cu începutul ei de secure cu
drama tiptil oglindită podul aruncat ca o venă
mașinile clare consecința brutală mergeam ca
apa ca pulberea ca goliciunea cerului.
Prieteni ai bolilor pe cele cinci scăunașe reci
sângerânde v-am aruncat o bucățică de armă.

nicolae popa

Ultimul ultima

Ultimul poet va scrie ultima poezie
cu unghia pe-o halcă de slănină.
Noi doi putem fi liniștiți, porcule -
șirul poeziilor ce vine după mine
se pierde hăt după orizont
și tu nu ești ultimul porc ce aține
calea unui poet.
Uite, a mai căzut o stea -

s-a mai dus un poet.
A mai căzut o ghindă -
se mai îngrașă un porc.

ilie tudor zegrea

Cina de taină

... Dar și această iarnă în ediție de lux
va sfârși în băltoace grețoase
chiar înainte de a doua venire a
Mântuitorului...

Între timp
pe la intersecții de vânturi și vise
unde politica face trotuarul
prin capitalele țărilor în tranziție.
Croindu-ne pe trup cămașa de forță a
realității
Cineva (poate eu, poate tu...)
mai aruncă în gura locomotivei istoriei
câte un braț de memorii.

Iată,
unul a scos raiul la licitație,
iar făptura altuia
este chiar lipiciosul sărut al lui Iuda.

LITERATURA ROMÂNĂ CONTEMPORANĂ:

O coincidență curioasă dar poate și semnificativă face ca întrunirea noastră de azi să aibă loc într-un moment în care s-ar putea comemora tristul eveniment al încheierii unei epoci: e vorba de împlinirea a 60 de ani de la înfrângerea guvernului liberal în alegerile din noiembrie 1937 și sfârșitul epocii pe care eu o numesc „frumoasă” a istoriei noastre. Momentul marchează alunecarea societății românești spre „dreapta”, spre regimuri din ce în ce mai nondemocratice, culminând cu instaurarea comunismului zece ani mai târziu. Lovitura regală de stat din febr. 1938 a parafat această primă etapă, cea mai suportabilă dintre toate, dar reprezentând o noutate în peisajul politic și cultural românesc: pentru a contracara ascensiunea legionarilor și participarea lor la guvernare devenită obligatorie dacă s-ar fi respectat glasul urnelor. Regele a crezut că evită acest maxim rău printr-unul mai mic și a instaurat un regim de autoritate care a preluat unele puncte din programul „dreptei”, inclusiv introducerea cenzurii, excluderea unor personalități din viața publică, zăgăzuirea afirmării libere a opiniilor și opțiunilor politice. O serie de măsuri de legislație rasială se îmbină acum cu persecutarea sau măcar supravegherea și excluderea unor personalități de dreapta, ceea ce va determina plecarea din țară a unei serii de intelectuali, fără gândul expatrierii, ci doar al unui provizoriu refugiu.

de ALEXANDRU GEORGE

O riginea fenomenului care s-a accentuat mai apoi în grad maxim, anume: ieșirea din spațiul național a unor personalități culturale românești, se află aici. Câțiva ani mai târziu, catastrofa anului 1940 aduce excluderea totală a scriitorilor evrei din publicistică, dar și a unor scriitori democrați, pentru ca în anul următor, consecutiv așa numitei „rebeliuni”, mulți legionari să-și afle scăparea dincolo de hotarele țării. Mai grav încă, o parte din teritoriul național este înstrăinat și cel puțin dincolo de Prut se încurajează o nouă literatură, de limbă aproximativ română, dar urmărind alte idealuri, fără legătură cu ceea ce se petrecea în țară.

În sfârșit, după 23 august 1944, se restabilesc unele lucruri și se reintegrează forțe rămase pe dinafară, dar nu total, și înstăpânirea treptată a comuniștilor asupra României face ca mulți scriitori să fugă din țară sau alții, deja plecați, să nu-și mai considere perspectivele de existență și creație în spațiul național. Anul 1948 pecetluiește această evoluție neașteptată care poate fi considerată o adevărată explozie a unei literaturi omogene, hărăzită să supraviețuiască în felurite fragmente în regim diferit: în țară, literatura nu se mai manifestă decât sub opresiunea programului oficial stabilit de comuniști, în republica Moldova ca un satelit al unei literaturi cu centrul la Moscova și cu sucursale pe întregul continent zis sovietic; în emigrație: păstrând sau nu legăturile cu spațiul național, uneori abandonând limba română sau folosind-o în unele enclave (Germania, Franța, Statele Unite, Spania, Israel), de multe ori fără legătură una cu alta. În fine, o parte din scriitori, care sunt obligați în țară să accepte

noul regim, supraviețuiesc, retrăgându-se în singurătate, își continuă activitatea doar cu speranța unei cât mai grabnice eliberări și cât de tardive revelații. O vastă literatură de sertar îi cuprinde pe aceștia, dar și pe alții, complet necunoscuți publicului, care vor ridica capul după dezghețul parțial din anii '60 și plenar după Eliberarea din decembrie '89.

Deceniul 1938-1947 - poate singurul cu o configurație proprie meritând a fi semnalat ca atare - conține în nuce tot ceea ce a urmat fără a putea da decât o idee asupra dezastrului literaturii în comunism. El reprezintă, nu mai puțin, o noutate surprinzătoare care ilustrează schimbarea de curs a literaturii noastre, consecutiv marelui

dezastru istoric. Până atunci, societatea românească oferise imaginea unei lumi deschise, unui sistem mai mult liberal decât democratic, dar care asigurase libertatea cuvântului prin

absența cenzurii, fusese o societate larg permisivă care încurajase tipul extravert, de manifestare publică imediată și de ecou instantaneu dorit. Viața intelectuală era una de dezbateri vii, de discuții în contradictoriu, dominată chiar de verbalism, în presă, la cafenea, în agora. Un autor își vedea publicat un articol în maximum o săptămână de la redactare, când nu așa de rapid încât

cerneala nu era bine uscată; nu a existat scriitor român de oarecare relief care să nu-și fi văzut cartea în librărie la mai puțin de un an de la încheierea ei.

Ideea de literatură de sertar nici măcar nu s-ar fi putut înfiripa în mintea vreunui scriitor din spațiul românesc, încât abia în timpul regimului antonescian, deci mult ulterior, apare o problemă de acest soi, care este soluționată cu totul altfel: cazul lui Mihail Sebastian, care scrie în clandestinitate piese de teatru dintre care una singură terminată vede totuși luminile rampei în mod simbolic într-un moment în care distrugerea societății care-i dăduse naștere devenise iminentă prin presiunea rusească, la graniță, și deschiderea, prin bombardamentele anglo-americane, a celui de-al II-lea front în țara noastră.

În anii următori, literatura română a fost, cum spuneam, pulverizată: diverși scriitori, în diferite condiții, își vor continua activitatea de obicei fără contacte unii cu alții timp de o jumătate de veac - o situație de-a dreptul insolită care ne poate face să vorbim de mai multe literaturi și de literaturi de mai multe sertare, căci unii autori se aflau totuși în legătură în grupuri și grupușcule și pot fi caracterizați prin unele apropieri și legături nevăzute. Să ne gândim că poeți atât de caracteristici pentru literatura acelei vremi ca apreciatul Mihai Beniuc și Horia Stamatu s-au ignorat după toate probabilitățile și în aceeași situație a fost pentru mulți creatori din țară Ștefan Baciu, dar, din catacombe, Lucian Blaga.

Marin Preda, în tot ce a scris, a ignorat pe Mircea Eliade, reciproca fiind probabil valabilă, exact cum ambii n-au știut până târziu de Vasile Voiculescu și de Ion Druță.

Deceniul 1938-1947 - poate singurul cu o configurație proprie meritând a fi semnalat ca atare - conține în nuce tot ceea ce a urmat fără a putea da decât o idee asupra dezastrului literaturii în comunism. El reprezintă, nu mai puțin, o noutate surprinzătoare care ilustrează schimbarea de curs a literaturii noastre, consecutiv marelui dezastru istoric.

Îi putem (măcar) acum integra într-un ansamblu și supune unei judecăți? După un criteriu unic, așa cum ar fi fost firesc să se facă de la început? Întrebarea este în această sală, pentru că subiec-

tu meu este în această sală: sunt generații foarte diferite, scriitori cu destine diferite, chiar dacă au exact aceeași vârstă, în fine, scriitori cu orientări foarte deosebite.

Literatura ca și cultura în ansamblu e un fenomen de globalitate, în nici un caz nu se dezvăluie prin câte una sau două personalități de înalt relief care s-o reprezinte cum credea C. Noica în viziunea sa naivă.

UNA SAU MAI MULTE LITERATURI

Cultura e un complex de reporturi dinamice, în care valori, deprinderi, orientări, repere se oferă unei comunități care se află în situația de a le accepta și a li se subordona modelându-se după ele, dar cu speranța dezvoltării rodnice ulterioare. Disjecțiile mădulare ale literaturii noastre din ultimii 60 de ani se adună în teorie, se grupează și se alătură într-un dialog care din păcate nu e cacofonic, ci unul de multe ori între surzi.

Iar criteriul unic al judecății de valoare este încă departe de a fi aplicat.

Căci asta e cu neputință. Literatura noastră - ca să mă limitez la cea din țară - a

— *profil în mișcare* —

cunoscut în comunism o cădere de nivel inimaginabilă. Să luăm cazul a doi scriitori, poeți de mari speranțe de venirea comunismului, Mihai Beniuc și George Meniuc; primul avea mai bine de zece ani de activitate și literatura pe care o scrie acum pare opera unui arierat mintal sau care se adresează unui public de inteligență incipientă, pentru ca mai apoi să se redreseze și să dea din nou lucruri valabile, să moară nemulțumit că e un poet nepublicat și necunoscut. În cazul lui George Meniuc, marea speranță a poeziei basarabene, comu-

nismul a venit cu 4 ani mai devreme deoarece poetul a preferat să rămână dincolo de Prut; el a căzut la fel cu confratele său ardelean, a avut o lungă fază de redresare publică prin poezii pentru copii și se pare, mi se spune din sală că a revenit spre moarte la adevărata literatură. Literatura din comunism nu poate fi judecată după același criteriu al adevăratei literaturi, ci ca un fenomen care a existat, care așa a fost și trebuie să-l disociem și să-l discutăm în cadrul lui pentru a descoperi ce e caracteristic unei aberații sau ce e chiar valabil în ea. E cazul cel mai cunoscut și mai acut al poetului Nicolae Labiș, deschizător de drumuri în epoca Terorii - începutul anilor '50 - salutat ca atare și reținut de critica marxistă (Lucian Raicu, S. Damian), considerat „buzduganul unei generații” de Eugen Simion și care este complet negat de un eseist ca Ion Negoșescu, abia recunoscut prin unele scrieri ale sale de critica estetică. El a fost contemporan cu Constant Tonegaru, Ion Caraion, Alexandru Lungu etc, dar și cu Blaga, Arghezi, Vinea și Voiculescu, Radu Gyr, care scriau în țară literatură de sertar - în străinătate Horia Stamatou sau Ștefan Baciu erau în plină activitate creatoare; foarte curând vor ieși la suprafață Mircea Ivănescu și Leonid Dimov, mai târziu alți contemporani ai autorului **Primelor iubiri**: Mircea Popovici, Marcel Gafton, Mihail Crama, Șt. Aug. Doinaș, Radu Stanca. Poetul din Mălini a rămas între ei ca o figură tare palidă. Dar în epocă...

Ce vom face în astfel de situații? Adoptând un criteriu unic de judecată, înseamnă să eliminăm cel puțin două decenii de literatură românească, dar și să facem de neînțeles ceea ce e valabil și a apărut în mijlocul dezastrului ca o nouă tate și ca o speranță; o anomalie documentează despre realitatea epocii, exact așa cum monumentele (puține) ale epocii staliniste au rămas uneori cu funcționalitate diferită. Ce să facem cu Casa Scânteii, această oroare pare a dobândi un preț anume prin trecerea vremii: ea arată ce era epoca primă a comunismului; falsă monumentalitate, ostentație a brutalității, monotonie, tristețe lăuntrică, atmosfera cazonă. Ea nu e o contraparte în ciuda caracterului ei artificial ca și literatura comunistă (nu literatura în comunism), este o anume realitate, pe care oricât ne-ar fi de penibil, trebuie s-o luăm ca atare.

Literatura română nu e un registru de autori și nume proprii; ea nu se alcătuiește prin simple adăuiri de oameni și de titluri, precum cartea de telefon, adusă la zi, dar tot prin simple adaosuri și ușoare rectificări de adresă.

UN POET DIN BUCOVINA

de ADRIAN DINU RACHIERU

Puțini bănuiau că Arcadie Opaîț, ins activ și pragmatic, un abil manager și, printre altele, inimosul președinte al Societății cernăuțene „M. Eminescu” se îndeletnicește cu poezia. Când, dibuindu-i preocupările, i-am solicitat imperativ un grupaj pentru volumul **Poeți din Bucovina**, m-a refuzat cu decență. Acum, privind îndărăt, poetul se explică: aștepta ceasul debutului (editorial!) El a venit și, din fericire, **Ora de prânz a vulcanului Etna** confirmă că avem de-a face cu un poet. E drept, raționamentul autorului pare hazliu: e de ajuns să te naști bucovinean - spune A. Opaîț - pentru a deveni poet. Iar, dl. Opaîț vine într-o zonă care, în numele unei sensibilități rănite, visează racordul, provocând și acreala esteților dâmbovițeni. Acest culturalism nebulos și, totodată, necesar obligă la gesturi recuperatoare și amână, încă, inclementul estetism. Ceea ce nu înseamnă că poezii iviți în acest spațiu durernic, în cealaltă emisferă a Bucovinei schizoide (cum nimerit s-a spus) cerșesc derogarea valorică. Printre ei aflăm, negreșit, nume competitive, iar lista, iată, suportă completări.

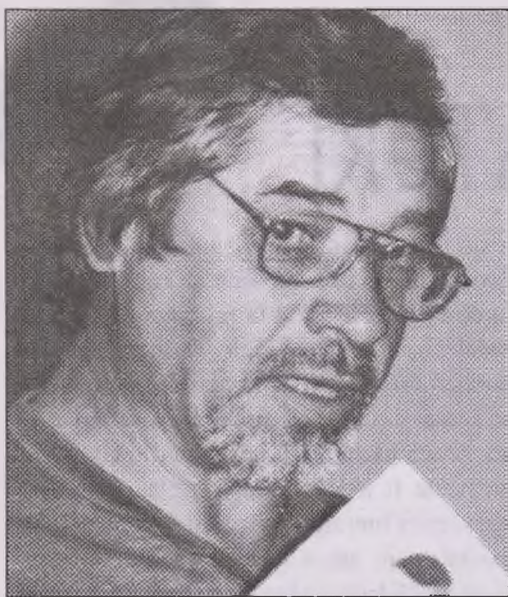
Dincolo de proba de modestie (verificată prin amintitul și hotărâutul refuz), noul venit se consideră „rătăcit printre barzi” (v. **Dijma**). Așa o fi? În poezia sa răzbate **glasul sângelui**, dar A. Opaîț evită, de regulă, retorică patriotardă, acel supărător „patriotism cu clopoței”. Surdinizându-și explozia sentimentelor, acest ins fără astâmpăr (socotindu-se „al patriei fiu”), în atâtea împrejurări vulcanic, vrea să locuiască „în rana deschisă a cuvântului”. Avea dreptate M. Cimpoi, semnatarul unui cald **Cuvânt introductiv**, să observe că acest lirism exprimă trăirea unui destin și poartă, repetăm, glasul sângelui. E drept, „ulteriorul speranței e spart”, colindătorii sunt „fără de stea”, dar poetul nu ezită să-și ducă crucea,

provocat de „un rendez-vous cu soarta” (v. **Solo**). El își dorește odihna într-o carte și ne asigură, într-o **Rugă la miezul vârstei**: „între rime vreau să pier”.

În pofida modestiei afișate, a retrac-

tilității, chiar a neputinței (suntem, șagalic, asigurați că poetul „nu prinde sunetul pur al esențelor”), Arcadie Opaîț e un orgolios. Contează mai puțin - credem noi - cum îl vor primi confrății. În fond, supărăcioasa tagmă a poezilor este măcinată de rivalități și contestări vehemente. Intrând în arena literară, între atâtea inutile războaie, noul poet va suporta, la rândul-i, adversități. Ceea ce nici nu e rău. Adversitatea, se știe, ne obligă să nu somnolăm. Ne forțează să creștem (valoric). Iar **Ora de prânz a vulcanului Etna**, anunțând prin titlu - mai degrabă - acalmia, ispititorul „somm burghez”, ascunde marile erupții. Sub aparența tihnei domestice, poetul își maschează temperamentul. Dar ne și amenință: „Iubirea-i poemul nescris”. Încât, iluzionându-se că se va scula vindecată de „beția cuvintelor” (părăsit, adică, de cazna scrisului, imun la ispitele scriiturii, chiar ocolit de suferința textuală), Arcadie Opaîț este, de fapt **condamnat**: „perla din suflet” îl doare, geografiile „forfecate” și nedreptățile Istoriei îl apasă, iar sârma ghimpată este chiar a „neamului cruce”. Sinceritatea inundă acest lirism mai puțin obsedat de efortul artizanal. Dar fibra romanțică își cere tributul și poetul din Cernăuți își va găsi leacul în/prin cărțile pe care ni le va oferi. Îl așteptăm.

Poetul Leo Butnaru citește din noua sa carte

Rezistența Externelor

jungând la acest subiect, nu putem spune că actuala putere a făcut minuni peste noapte. Cuvântul ministrului Culturii, Ion Caramitru, (publicat în acest număr), a sesizat destule anomalii. Faptele concrete și situațiile, în dese rânduri, ridicole au fost semnalate și de cei care s-au confruntat cu ele. Dorind să-și lanseze volumul de teatru la Centrul Cultural din New York, după ce avusese botezul la București, Mircea M. Ionescu a căpătat un răspuns stupefiant; trebuie să-l citim noi mai întâi și după aceea vom decide! Se înțelege, doar printr-un singur exemplu, că mentalitatea culturnicilor de la ambasade și centre culturale nu a suferit modificările așteptate, astfel că literatura noastră, în difuzarea ei peste hotare, se izbește, înainte de toate, de persoane care n-ar trebui să rămână în posturile acelea, plătiți să facă lobby pentru arta și creația românească, ci nu să cenzureze opere deja validate. Cum se exprima și Nicolae Breban, literatura română trebuie să fie una în expansiune, nu blocată de persoane influente (!) care, din vanitate sau din neputință, vor să pescuim iarăși în ape turburi. Tema națională e una sfântă pentru toți românii și nu trebuie lăsată pe mâna farsorilor și demagogilor, capabili doar s-o compromită. Ungheanu și gașca sa, mai adăuga Nicolae Breban, au paralizat tot efortul cultural românesc, iar Ion Iliescu, animat parcă de aceleași idealuri, n-a catadixit să schimbe fața diplomației românești, ca și cum acolo era o zonă tabu. Care au fost cauzele, nu-i greu de bănuț. Să vedem acum ce orientări apar de la Palatul Cotroceni, fiindcă, deocamdată, rezistența serioasă vine de la Ministerul de Externe care, prin reprezentanții săi, ține cu dinții de niște principii care nu-l avantajează și nu ne avantajează.

Circuite cardiace

Taxele poștale sunt inadecvate (de trei ori peste valoarea unei cărți expediate), astfel că tipăriturile noastre ajung cu greu în comunitățile de români din diverse state ale lumii. Printr-o ciudățenie, circulă pe-acolo cele mai slabe, fiindcă grafomanii au resurse pecuniare să-și plaseze marfa ce ne face atâtea deservicii. Există spații, cum e cel din

NOPTI ALBE

Programată pentru luna iunie, așa cum s-a desfășurat și-n urmă cu doi ani, *Întâlnirea scriitorilor români din întreaga lume* a avut loc în prima parte a lunii octombrie, din motive lesne de bănuț: întârzierea sponsorizărilor. După multe demersuri, Uniunea Scriitorilor a reușit să capete sumele necesare, grație unor instituții binecunoscute: B.C.R., B.R.D., B.R.C.E. și C.E.C., astfel că proiectul a fost salvat, iar cei care s-au prezentat la Neptun (peste 150 de invitați) au putut să constate că nu numai sponsorii s-au arătat generoși, ci și Domnul (natura?), care ne-a dăruit șase zile dumnezeiești (ca să-l citez pe vicepreședintele U.S., Eugen Uricaru), cum puține am înregistrat în această vară capricioasă. Când e voință artistică, până și fenomenele meteorologice se înclină în fața noastră!

Temperatura de-afară a stimulat parcă discuțiile de la Club Bazin și, cu câteva excepții, am consemnat opinii și sugestii judicioase, în zona literaturii, fără ca vreo infiltrație politică să fie sesizată. Chiar de la debutul întâlnirii, președintele U.S., Laurențiu Ulici, a făcut precizări în acest sens, iar discursul ministrului Culturii, Ion Caramitru, și, apoi, al primului ministru, Victor Ciorbea, au respectat principiile întâlnirii. Era normal ca într-o țară doldora de politică, dar cu prea puțini politicieni veritabili, să se audă pregnant și vocile creatorilor români, stabiliți pe diferite meridiane, dar cu dorința expresă de a îmbunătăți imaginea României, atât de pătată prin hemoragia guvernanților incompetenți sau rău intenționați.

Bucovina, în care pătrund reviste, nu se văd texte literare, unde autoritățile locale împiedică orice demersuri culturale, deși guvernul român a semnat un tratat important cu cel ucrainean. Respectarea acestuia nu se observă și diplomația românească are încă multe datorii față de arta și cultura română. Sami Damian observa chiar un fel de naufragiu în acest sens, sesizând o altă defecțiune a propagandei noastre. Suntem adesea percepuți ca niște naționaliști feroci și poate și aceasta e cauza de mulți străini nu se mai interesează de creația noastră. Aluzia era clară la demagogii ajunși până în Parlamentul României, care acoperă, cu vocile lor dogite, glasurile discrete ale intelectualilor

de marcă. Autohtonismul exagerat dăunează și închiderea asta devine fatală. Nicăieri în lume nu apare o revistă ca **România Mare**, nicăieri pe pământ nu se cunoaște un parlamentar care să-și facă de cap, fără a fi pedepsit. Unui asemenea ins grobian i-a fost alăturat altul hazliu, ca să fim doar eufemistici. Din relatările lui Serafim Saka, scriitor din Basarabia, am aflat că Mircea Radu Iacoban transmite corespondențe din ținuturile de peste Prut, fără să fie văzut pe-acolo. Farsele acestuia intră în consonanță cu cele de la Hercula și Sinaia, pentru că anumite instituții din țara țin să-și satisfacă orgoliile și să toace visteria țării, fără vreo eficiență pentru imaginea

Prozatorul Nicolae Breban, mereu dispus la dialog

ZILE FREMĂTĂTOARE

Fotografie de grup, pentru istoria literaturii

Românici în străinătate. Cu poduri de flori, tămâiate de Victor Crăciun, unul din liderii culturii ceaușist, cu aserviți măgureni și politrucii care vor să smulgă voturi cu orice preț, poluând, acolo unde se arată, atmosfera, circuitele noastre de emancipare culturală devin, indiscutabil, cardiace.

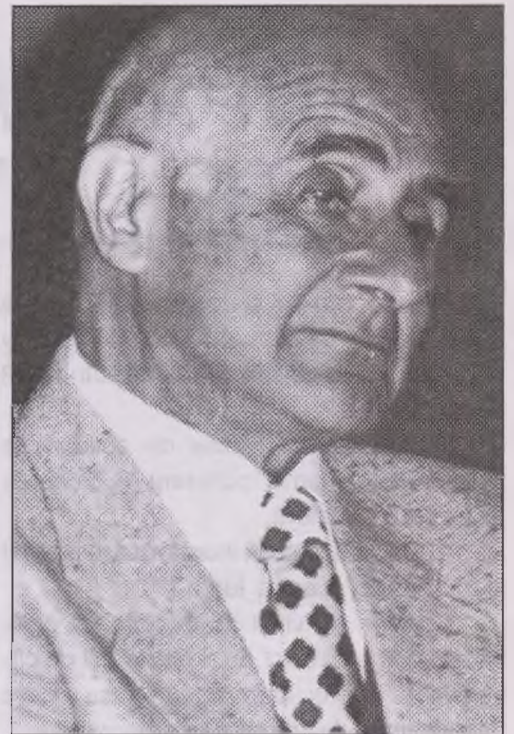
Avem încă visători

În pofida celor care trâmbițează declinul literaturii române în aceste vremuri de tranziție, recitalul de poezie (o parte din te se găsește la paginile 6-7) a demonstrat ca vitalitatea creației noastre nu s-a diminuat, dimpotrivă, inspirații noștri poeți au încântat publicul, unul exigent, select, fiindcă în sală nu se aflau țesătoare de la Tricodava sau ortaci din gârziile lui Miron Cosma, ci prozatori, dramaturgi, critici literari, care știu să aprecieze valoarea. Pentru a nu nemulțumi pe careva, le vom insera numele în ordinea venirii la microfon: Dinu Ianculescu, Aura Christi, Toma George Maiorescu, Vasile Tărățeanu, Tania Lovinescu, Ion Zubașcu, Ioan Flora, Ion Dumitru, Gabriel Chifu, Florența Albu, Leo Butnaru, Shaul Carmel, George Bocșa, Simona Grazia Dima, Grigore Bostan, Carolina Ilica, Nicolae Popa, Florin Muscalu, Lucreția Bărlădeanu, Paul Daian, Emilia Dabu, Ilie Tudor Zegrea, Theodor Vasilache, Daniel Bănulescu, Irina Nechit, Călin Angelescu, Iolanda Malamen, Eugen Suci, Ion Mircea, Angela Marinescu, Rodica Drăghinescu, Marian Drăghici. Se observă că toate generațiile au avut reprezentanți la Neptun, de la nouăzecista Aura Christi la maturul Shaul Carmel, iar diversitatea de stiluri a reprezentat un atu în plus pentru fecunda noastră literatură. Recitalul, remarca Toma

George Maiorescu, a fost în consonanță cu dezbaterile, în care au impresionat Nicolae Balotă, Sorin Alexandrescu, Marin Mincu, Nicolae Breban, Dumitru Țepeneag și mulți alții.

Cei trei D

N-au lipsit, desigur, degustările (una chiar la Murfatlar), derogările și dezvăluirile. Polemica lui Marin Mincu cu Sami Damian, ce debuta în urmă cu două decenii, s-a reactivat și la Neptun. Ivirea în sala Clubului Bazin a lui Ștefan Agopian, doar în ultima zi a lucrărilor, a stârnit multe simpatii. Îmbăierile, într-o mare parșivă, lui George Cușnarencu și Galaicu Păun nu s-au soldat cu temperaturi ridicate. Admirația Carolinai Ilica pentru fol-

Meditativ, Nicolae Balotă

clor a fost repede observată în costumul popular cu care s-a arătat la recitalul de poezie. Gafele și suficiența dintr-o emisiune t.v., în direct, au stârnit multe comentarii și ironii, căci tradiția începe să se respecte aici. Boala lui Mircea Sântimbreanu a recidivat; pescuitul! Plăcerea lui Ioan Groșan de a-și deruta semenii nu a lipsit nici de data asta: subînchirierea garsonierei, fantezistă, desigur, a fost o farsă reușită. Întâlnirea de la Neptun a avut de toate, nopți albe și zile fremătătoare, multă voieșie și o bucurie nețărmită (doar eram la malul mării) a revederii, a schimbului de impresii și, nu în ultimul rând, o certitudine că astfel de întruniri trebuie să devină o tradiție. Așa să ne ajute Dumnezeu!

P.S. Dintre ciudățeniile întâlnirii sunt și câteva participări mai mult sau mai puțin licite, de scriitori (!) sau declarați scriitori, neinvitați la Neptun. Cazul lui Renato Zamfir din Frankfurt, care ar fi trebuit să-și plătească sejurul, e edificator.

Marius Tupan

Ion Miloș, între Carolina Ilica și Viorica Rusu

A II-A DECLARAȚIE DE LA NEPTUN

Scriitorii români și de expresie română din întreaga lume, participanți la cea de a II-a întâlnire de la Neptun, 7-12 octombrie 1997,

animați de spiritul de solidaritate cu toți scriitorii lumii, indiferent de limba de expresie a acestora,

încredințați că literatura are un rost și un viitor în această lume,

ferm convinși că libertatea și posibilitatea de expresie, de publicare și de circulație a operei literare este una dintre dimensiunile definitorii ale democrației,

atrag atenția în mod grav și responsabil Guvernului, Președenției și Parlamentului României asupra:

dificultăților financiare pe care le întâmpină scriitorii și editurile din România, dificultăți care provin în primul rând din tratarea nediferențiată a cărții în comparație cu orice altă marfă, iar acest fapt se referă la circulația poștală a cărților și revistelor literare, la impozitele aplicate drepturilor de autor și activității productive editoriale, la acordarea unor credite preferențiale nu doar agriculturii, ci și culturii,

necesității schimbării fundamentale a politicii culturale în exterior, în sensul unei coordonări a acesteia prin mijlocirea Ministerului Culturii în colaborare cu Uniunile de creatori. Unul dintre obiectivele acestei politici trebuie să fie realizarea unui program de traduceri din literatura română clasică și contemporană în cooperare cu mari edituri din străinătate. Pentru realizarea acestei noi politici culturale în străinătate este imperios necesară trecerea Centrelor Culturale în subordinea Ministerului Culturii, crearea de noi centre

și biblioteci românești în alte state, în funcție de interesele majore ale României, necesității înființării unei instituții (Fundație, Institut) care să aibă în grijă promovarea sistematică și științifică a studierii limbii române și a culturii românești în străinătate, instituție care să editeze și să difuzeze manuale, lucrări de specialitate, materiale audio-vizuale necesare asimilării limbii române, dicționare, enciclopedii, istorii de specialitate destinate străinilor,

urgenței definitivării și realizării proiectului privind instrumentele de lucru fundamentale ale unei culturi - dicționarul tezaur al limbii, Marea Enciclopedie Română, istorii literare și edițiile definitive de opere,

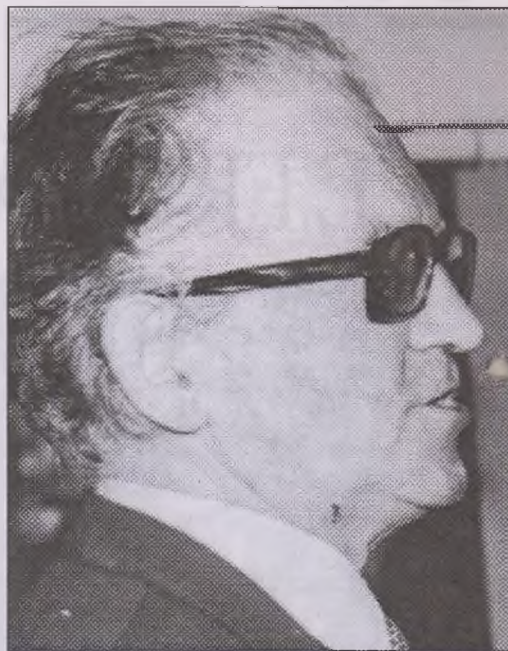
monitorizării felului în care se respectă Înțelegerile și Tratatatele încheiate de România cu țările vecine în ceea ce privește protecția limbii române, a învățământului în limba română și a culturii române în respectivele state.

Scriitorii români prezenți la Neptun își exprimă sprijinul deplin în favoarea procesului democratic din societatea românească și consideră că apelul lor este parte integrantă a acestuia.

Realizarea obiectivelor menționate va însemna un câștig real al democrației în România și o contribuție la consolidarea încrederii interne și internaționale de care se bucură Guvernul, Președinția și Parlamentului României.

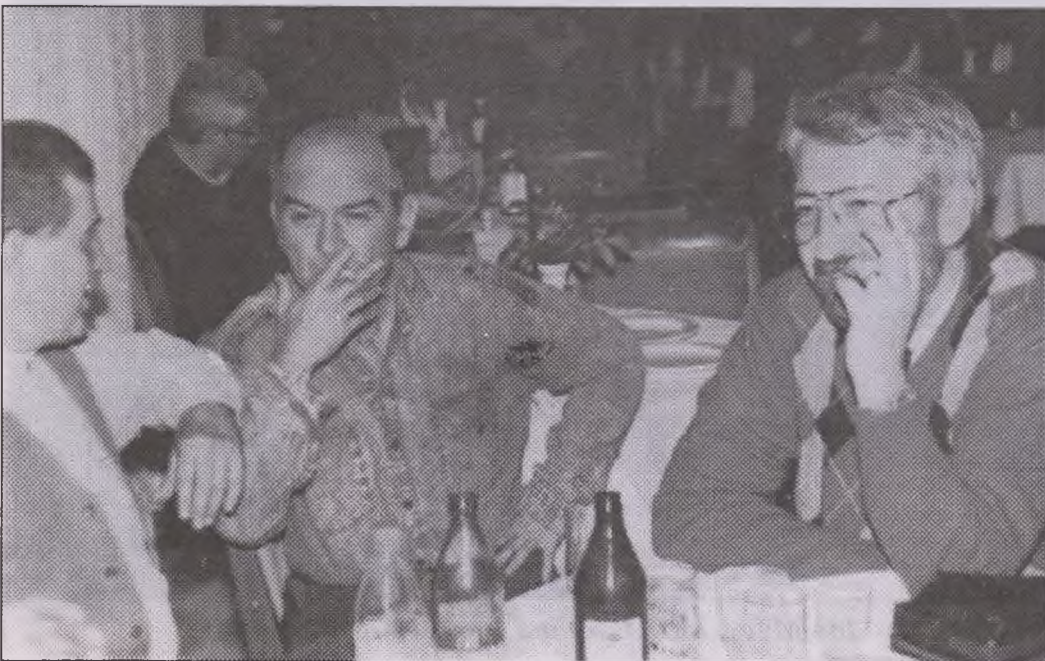
Declarația a fost adoptată prin consens de plenumul Întâlnirii.

11 octombrie, Neptun, România

Sus: Și la Neptun, Alexandru George a fost la înălțime; După „Ceremonia de iarnă” (1965), Gabriela Melinescu s-a pregătit pentru ceremoniile de la Neptun; Președintele U.S. din Republica Moldova, Mihai Cimpoi.

Stânga: Un trio redutabil: Mircea Dinescu, Ioan Groșan, Laurențiu Ulici.

DISCURSUL MINISTRULUI CULTURII, ION CARAMITRU

- fragmente -

Fe mulți dintre dvs. am avut ocazia să-i văd, într-un turneu cu Teatrul Bulandra, sau în diferitele vizite pe care le-am făcut în ultimii ani peste tot și cu fiecare parte am putut vorbi despre același lucru: despre nevoia de limbă română, despre dorința de a nu o uita, despre speranța ca valoarea limbii române exprimată în cultura scrisă să fie cât mai bine reprezentată. Din acest punct de vedere, o bună parte din activitățile pe care le-am început la Ministerul Culturii încă din ianuarie a.c. a constat în aplecarea mai atentă asupra modului de funcționare. Am găsit de cuviință că acest domeniu al culturii scrise e un domeniu fundamental, așa zice eu, printre celelalte preocupări. Am ales ca prioritate absolută a acestui an și am reușit cu acerbe lupte în Guvern să obținem, ceea ce mi se pare a fi extrem de important, un buget cu un senzational față de cele de până acum, pentru consolidarea, restaurarea și punerea în valoare a fondului monumental istoric. Cultura a avut în bugetul anului trecut în jur de 12 miliarde de lei pentru restaurări. Am obținut de la prima strigare, ca să spun așa, 150 miliarde pentru acest an, din care am pierdut 30 când s-a repartizat bugetul în favoarea Ministerului Sănătății, iar la rectificarea de buget, încă 40. Și tot au rămas, deși încă 2 miliarde le-am putut îndrepta către Memorialul Sighet și încă 2 pentru protejarea Arhivei naționale de filme, în jur de 156 de miliarde, actualizate acum pentru 180 de șantiere.

Pe linie de buget separat pentru activități curente ale Ministerului Culturii, practic, bugetul a scăzut față de anul trecut; în loc de 0,33% avem 0,29%, e adevărat, scăzând partea care ține de monumente.

A trebuit să facem o restructurare serioasă a modului de a funcționa, în primul rând prin spargerea monopolului absolut pe care l-a încercat sau l-a reușit Ministerul Culturii anterior de a supracentraliza prin formele de cultură, indiferent de modalitatea de expresie. În acest sens, numai cele zece edituri, care erau în sistemul Ministerului Culturii, puteau primi comandă de stat. Numai ele aveau dreptul de finanțare de la bugetul statului. Cum bine știți, sistemul editorial din România a cunoscut o dezvoltare extraordinară, au apărut edituri particulare, au apărut edituri de anvergură și, la rândul lor, ar avea dreptul, pentru titluri și pentru anumite colecții, cărora le doresc a fi importante pentru viața culturală a țării, să primească de la stat un suport material. Am deschis această ofertă pentru absolut toate editurile. Revistele literare erau într-o listă închisă de subvenții. Am reușit, care au reușit, dacă se poate spune așa, îndreptarea lor spre o deschidere de reviste importante care nu primeau nici un fel de subvenție de la Ministerul Culturii și am să vă spun câteva: **Memoria, România literară** și altele, care astăzi, alături de cele care au fost în sistemul Ministerului Culturii și care au primit personalitate juridică și dreptul să aibă cont, se vor bucura de finanțare de până la 50%. Nu e mai puțin adevărat că pentru ajutorarea acestor edituri și reviste literare, Ministerul are la dispoziție o sumă destul de confortabilă de achiziționare pentru biblioteci.

S-ar putea ca suma pe care o avem (încă nu sunt chiar foarte siguri), pentru achiziții de biblioteci, deci care ar putea să fie folosită pentru a cumpăra cărți, să fie dublată. Amărăciunile care s-au născut, din cauza micii sau mai marii spaime și vizavi de necunoscutul economiei de piață, se vor stinge odată cu apariția legii, noii legi a sponsorizării, pe care am înaintat-o la Ministerul Finanelor, de la care așteptăm avizul pentru alte elemente de construcție, cum ar fi achiziționarea de carte pentru Republica Moldova. Sunt în măsură să vă spun că s-a aprobat, cel puțin la nivelul Secretariatului general al guvernului, repartizarea către U.S. a unei clădiri extrem de importante la Turnu-Severin care, în accepțiunea Ministerului Culturii și a U.S., va deveni un centru internațional. O casă spectaculoasă care aparținut clanului Ceaușescu. La București am inaugurat un centru cultural european pe care doresc foarte mult să vi-l semnalez, care are sediul la fosta Rapsodie Română, pe str. Lipsani. Am făcut un contract și s-a născut o fundație care se cheamă „Centrul Cultural European”, al cărui statut are, în principal, sau își propune, în principal, să reabiliteze relațiile culturale între țările foste membre ale blocului comunist.

Până la sfârșitul acestui an, vom organiza o întâlnire cu ambasadorii acestor țări în vederea unei întruniri a tuturor miniștrilor culturii din țările de care vorbesc. Într-o ședință de guvern vom recupera tot ceea ce s-a confiscat în spațiile de creație de la Sinaia, de la mare, de la Cumpătu și din alte zone unde au fost case de creație ale scriitorilor și oamenilor de artă, chiar redarea lor, pe costuri acceptabile, celor care trebuie să se bucure de ele. Între timp, în acești ani, pentru a ne apăra de presiunile centralizatoare ale d-lui Văcăroiu, am creat acum trei ani Alianța Națională a Uniunilor de Creatori, un corp foarte puternic de presiuni care cuprinde U.S., Uniunea Artiștilor Plastici, Uniunea Compozitorilor, Uniunea Arhitecților, Cineaștilor și Actorilor de teatru pentru care am și făcut proteste pe plan național și internațional. Acest organism la rândul lui face presiuni, să zicem pozitive, asupra guvernului,

în vederea recuperării tuturor drepturilor pierdute ale artiștilor români. Am putut face presiuni serioase pentru ca legea dreptului de autor și a drepturilor conexe de autor să fie prima lege de tip democratic pe care guvernul Văcăroiu a fost silit să o ființeze la presiunile societății civile. O avem acum, s-au creat societăți de gestiune colectivă, cum sunt în toată lumea, urmează drepturile de autor, pe baza cărora cred, posibilitatea ieșirii pe contract (cum spunem noi) a artiștilor, din instituțiile mamut pe care le-am tot moștenit, să devină realitate. Mai mult decât atât, am modificat ordonanța 44/95, care asigura meseriilor liberale, printre care și ale scriitorilor, plasticienilor, compozitorilor dreptul ca să existe o cotă foarte clară care să se scutească de impozit. În cazul scriitorilor este de 40%, iar în cel al plasticienilor, de 50%. Suntem atenți în cadrul Ministerului Culturii la sosirea unui fond extrem de important, care urmează să fie aplicat până la 1 ianuarie anul viitor, a unui fond în valoare de 2 mil. de Ecu, care vine prin Uniunea Europeană și prin programul FARE. Aceste 2 mil. Ecu vor fi monitorizate printr-un departament special de Ministerul Culturii, pe baza unor aplicații, fondul fiind asigurat strict pentru activitățile culturale. Academia di România și Casa Iorga de la Veneția, sunt un produs al unor donații cu scop și cu titlu. Celelalte 4 puncte culturale care există acum și în mod oficial: New York, Paris, Viena și mai recent Budapesta, dar în special cele 3, au fost oficini ale responsabilului românesc și centre de control ale exilului și diasporei. Știți că în continuare acolo mai există stații nedefinite ale acestor dantele vechi și parfumuri părăsite, dar scopul de a le preda nu este numai de a stinge această spaimă metafizică, ci de a izola, în sensul bun al cuvântului, cultura de orice conjunctură, tip politic internațional, cum vreți să-i spuneți. Cultura n-are nevoie și nu trebuie să fie supusă nici unei presiuni de ordin conjunctural. Ea trebuie să-și vadă de treaba ei și, în măsura în care aceste centre au drept scopuri principale, pe de o parte susținerea culturii românești în lume, indiferent de persoanele cui se adresează, dar și întreținerea spiritului românesc în cadrul comunităților românești, este limpede că aceste centre nu pot exista singure. Ele trebuie să aibă o comunicare directă cu comunitățile românești din străinătate. Sunt foarte multe locuri unde nu există centre. Pentru că statul român n-a vrut să le deschidă sau n-a putut să le deschidă. Țin să vă explic cât de important mi se pare acest demers. Desigur, cum bine știți, acolo s-au produs lucruri care nu trebuie să se întâmple. La Academia di Romania, 25 de camere care, conform testamentului și donației, erau destinate studenților bursieri, se ocupă de funcționari ai ministerului, care n-au unde să doarmă, sau dorm acolo ca să nu doarmă în oraș. Același lucru se întâmplă și la New York și la Viena sau în altă parte.

Studiem foarte atent recomandarea pe care consiliul Europei și UNESCO au făcut-o în această vară, când s-a organizat la Paris un congres mondial privind statutul artistului.

Nu se poate face cultură fără un minimum de finanțe. 29% pe care-l avem este un buget sub bugetul de supraviețuire. Este un buget eroic. Dar l-am acceptat în speranța că vom putea să-l îmbunătățim în anii care vin.

Demersul principal al Ministerului Culturii este de a obține anul viitor minim 1% din bugetul național, din așa numitul PIB, pentru cultură.

Să ne dea Dumnezeu să avem putere să-l obținem!

O prețioasă vatră culturală:

BIBLIOTECA ȘI INSTITUTUL ROMÂNESC DIN FREIBURG

de PAVEL CHIHAIA

Biblioteca și Institutul românesc din Freiburg (Germania) se află de câțiva ani într-o situație dificilă: lipsite de posibilități financiare, supraviețuiesc datorită abnegației directorului Iancu-Ioan Bidian, precum și a doamnelor Irina Nasta și Rodica Moșinschi, iar temeinicul său Buletin, care oglindește viața și înfăptuirile exilului, inițiat în 1953 - de către regretatul Virgil Mihăilescu, cel care a avut inițiativa acestei vetre culturale românești - și-a încetat apariția în 1993. Aceasta deși Sesiunile științifice ale Institutului - la care oameni de știință români și străini comunică rezultatele cercetărilor lor în legătură cu cultura românească - se bucură de veche și aleasă reputație.

Asociația Institutului a prevăzut o formă democratică de organizare, prin Adunări Generale anuale, la care sunt prezentate realizările și se iau inițiative pentru bunul mers al instituției.

Ne pare semnificativ faptul că activitatea editorială a Bibliotecii, care și-a propus să facă cunoscute valorile culturii românești, permanențele și integrarea lor în aria culturii europene, a început încă din primul an al întemeierii ei, în 1949 - al doilea an de deplină stăpânire sovietică în România - prin tipărirea poeziilor lui Mihai Eminescu, cu o prefață de Mircea Eliade. Iată ce scrie, printre altele, Mircea Eliade: „Noi, cei de aici, ruși de pământ și de neam, regăsim în Eminescu tot ce am lăsat în urmă, de la văzduhul munților noștri și de la melancolia mării noastre, până la cerul nopții românești și teiul înflorit al copilăriei noastre. Recitindu-l pe Eminescu, ne reîntoarcem... la noi acasă.”

Această carte, care păstrează scrieri ale poetului nostru național și ale omului de știință român de valoare universală, vădește dintru început cele două orientări majore ale Bibliotecii și Institutului din Freiburg. În ceea ce privește literatura, încă din primii ani ai activității Bibliotecii vor apărea o colecție de poezii populare, apoi „Doine” de Vasile Alecsandri, „Opere alese” de I.L. Caragiale, precum și poeme de Lucian Blaga, traduse în limba germană („Die Gezeite der Seele” - Anotimpurile sufletului).

În continuare, o serie de studii vor prezenta felul cum a fost acceptată cultura românească în țările Occidentului (ca de pildă „B.P. Hașdeu și țările scandinave” de Eugen Lozovan, „Mircea Eliade și cultura română interbelică” de Roberto Scagno, „Introducere la ontologia culturii” de G. Uscătescu, „Mircea Eliade în Portugalia” de A. von Brun, „Literatura română și Europa” de Basil Munteanu), precum și alte contribuții la cunoașterea literaturii românești („A gândi cu Eminescu” de Octavian Vuia, „La moartea lui

Horia Stamatu” de Vintilă Horia, „Amintiri despre Dinu Pillat” de Dan Cernăvodeanu).

Zece ani de la înființarea Bibliotecii Române, în anul 1956, când se întemeiază și Institutul care va avea o luminoasă activitate pe plan internațional, se alcătuiește și Cercul german al prietenilor Bibliotecii Române (Kreis der Freunde der Rumänische Bibliothek), care în statutul său își propune „să susțină Institutul Român de cercetări în activitatea acestuia de a menține bunurile culturale românești și de a strânge materiale documentare.” Conferințele, în limba germană, și manifestările culturale desfășurate sub egida Cercului au avut ca teme literatura, istoria, etnografia și folclorul românesc, apoi legăturile dintre români și germani din România. Dintre inițiatorii și conferențiarii acestui Cerc au făcut parte profesori germani cunoscători ai culturii românești, ca Ernst Gamillscheg și Julius Wilhelm (de la Universitatea din Tübingen), Wilhelm Giese (de la Universitatea din Hamburg), Walter Hoffmann (de la Universitatea din München), Klaus Heitmann (de la Universitatea din Heidelberg), precum și profesorul de origine română Eugen Coșeriu (de la Universitatea din Tübingen), care face parte și în prezent din gremiul Institutului.

Cunoscutul ziar german „Frankfurter Allgemeine” aprecia, la 12 mai 1956, că „Profesori romaniști de la cele mai importante universități din țările Vest-Europene sunt interesați în menținerea acestei biblioteci.”

Nu a fost un secret pentru nimeni că Biblioteca și Institutul Român din Freiburg au fost susținuți de acest Cerc și de acești profesori, deoarece și-au propus, încă de la începuturi, să exprime năzuințele de independență ale românilor și de adversitate față de impactul sovietic. Este semnificativ titlul conferinței ținute de către profesorul Arthur Hartmann, cu câteva zile înainte de apariția articolului din „Frankfurter Allgemeine”, la 7 mai 1956: „România - bastion al Apusului”, core-

spunzând unei nobile rezistențe românești de-a lungul secolelor, neamintită și chiar pe nedrept ignorată, cum a dovedit-o recentul refuz de integrare a țării noastre în NATO.

În multe dintre studiile publicate în Buletinul Institutului Român din Freiburg este evocată ultima jumătate de secol trăită în țară și peste hotare de către poporul român, oamenii de știință din exil răspunzând funcționarilor de partid din Uniunea Sovietică și din România, denunțând mistificările, informând corect lumea liberă. Și este un merit deosebit al acestui Institut - ale cărui mijloace au fost de multe ori precare - de a fi răspuns falsurilor științifice, de a semnala distrugerea valorilor culturale și tradițiilor din țara noastră.

Vom menționa importantul studiu al lui Grigore Nandriș, publicat în 1957, în care combate atât aserțiunile istoricilor sovietici, ca I. Cioban, D. Udalinov, L.V. Cerepin și, mai cu seamă, A.M. Lazarev, care susțineau „o continuitate slavă în secolul al X-lea, de la Ohrida, peste Preslav, prin Dobrogea, până la Smolensk”, cât și afirmațiile în legătură cu slavizarea compactă a țării noastre în secolul al VI-lea, în articolele „Pătrunderea slavilor în Dunărea de Jos” și „Pătrunderea și așezarea slavilor în Transilvania”, publicate în numere succesive în revista „Studii și cercetări de istorie veche.”

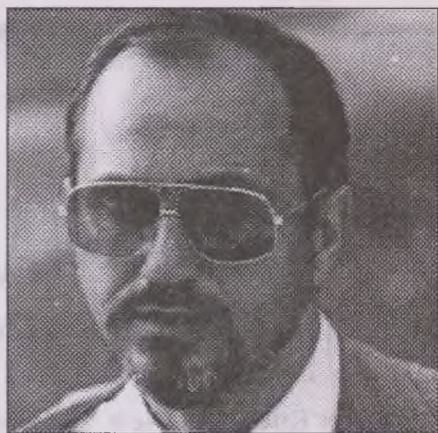
Într-o altă replică intitulată „Istorici ruși falsificatori ai istoriei”, Alexandru Șuga citează o serie de interpretări tendențioase, care preiau o serie de afirmații din Istoria României - nu a Românilor - alcătuită dintr-un colectiv condus de Mihai Roller și Dumitru Tudor.

George Ciorănescu arată, în studiul „Opoziția din Republica Moldovenească”, punctele revendicative, de natură politică, din 1989, ale Mișcării Democratice Moldovenești (o formă de rezistență la politica de rusificare forțată a Basarabiei), care a reușit să impună alfabetul latin. De asemenea, despre trecutul acestei provincii, Iancu - Ioan Bidian a publicat, în limba germană, tot în 1989, în Buletinul Institutului, articolul „Disputa româno-sovietică în legătură cu Basarabia.” În ultimul număr al Buletinului, din 1992, în studiul „Mircea Eliade și Karl Marx”, Vasile Iliescu arată că, după marele om de știință român, marxismul este filosofia omului decăzut, cea care îl disculpă și îi justifică resentimentele.”

În legătură cu trecutul poporului român - folosind izvoare occidentale, mai puțin cunoscute - au apărut în Buletinul Institutului din Freiburg o serie de studii despre realitățile din Evul Mediu scrise de Matei Cazacu, Petre Năsturel, Adolf Armbruster, Pavel Chihaia, Nicoară Beldiceanu, Dan Cernăvodeanu. Materiale care nu numai că s-au adăugat patrimoniului științific din țară, dar au făcut cunoscute în lumea liberă înfăptuiri culturale din țările române, precum și lupta de apărare pentru libertatea Europei, care a evoluat într-un mod atât de luminos datorită și acestor uitate sacrificii.

Bujor nedelcovici

NECESITATEA CREATOARE

15 iunie

Dumnezeu se află în Sfânta Treime. Este o identitate scindată. O unitate în conflict pentru a realiza Totalitatea. Cum imaginea lui Dumnezeu este ilustrată în străfundurile Sinelui, numai o sinteză a contrariilor, **complexio oppositorum**, poate duce la unitate interioară, adică manifestarea divinității încarnate în om.

De ce ne este teamă de conflict?

* Românul nu crede în **Bine** sau **Rău**.

El este mereu tentat să vadă „binele meu”, sau „răul meu”, ori să anuleze contrariile prin: „toți sunt la fel.” Respinge principiul, esența, legea, sensul... Din comoditate și lașitate, „binele suprem” sau „Răul absolut” l-ar obliga să ia o atitudine de interes general și să depășească viziunea personală și egoistă. El uită că un individ autentic, o societate și o națiune se bazează pe câteva principii, care dacă nu sunt formulate și respectate nimic nu poate rezista în timp.

Și totuși... care este „binele suprem” al românului? **Continuitatea!** Capacitatea de a integra răul în natura umană. Poate din acest punct de vedere suntem mai orientali decât credem. Pentru occidentali, problema morală se situează pe primul loc. Pentru orientali, binele și răul sunt conținute în esența umană, cu deosebiri de grad ale unuia și aceluiași lucru. Occidentalul năzuiește către bine și cade victimă răului. Românul nu crede cu adevărat nici în bine și nici în rău. Sensul suprem al ființei: **ea este**. Și în fond... poate numai eu doresc să fie **altfel decât ceea ce este**.

* Care este mitul sub semnul căruia trăiesc acum? O întrebare de care am fugit de ore dată când mi-am formulat-o. Poate pentru că nu știu ce să răspund. Eroul? Sacrificiul? Icar? Ovidiu? Surghiunul? Esențial pentru mine a fost: o curiozitate și o sete pătimașă de a cunoaște și a înțelege. Îndemnul nesățios de „a afla” m-a ajutat să dobândesc cu timpul „conștiința de a fi scriitor”, adică o „necesitate creatoare interioară”, care s-a simțit tot timpul în conflict cu realitatea exterioară. Apoi drumul a fost trasat. N-am încetat să caut „adevărul meu”, eliberat de orice tentații materialiste, iar perceperea sensului mi-a umplut sufletul de bucurie și lumină.

17 iunie

* Viitorul se prepară cu mult timp în inconștient.

Eu mi-am pregătit viitorul - fără să știu - încă din 1980, când am început să scriu **Al doilea mesager**, roman care se petrecea în Belle Ile (o insulă în apropiere de coastele Britaniei), iar personajele cărții aveau nume franțuzești. Abia în 1987, m-am stabilit ca refugiat politic în Franța. Subconștientul a știut cu șapte ani înainte - cifră simbolică - ce urma să fac. De ce nu acord o importanță mai mare subconștientului - personal sau colectiv - care se manifestă prin vise și fantasme?! De ce nu încerc să mă cunosc mai mult și pe această cale? Strămoșii mei (în special tatăl meu) vor să-mi transmită ceva? Va trebui

„să-i invoc” mai des și să-i ascult cu atenție.

Ce alchimie se produce acum în subconștientul meu și spre ce mă îndrept... fără să știu?

21 iunie

* **Gânduri răzlețe.**

Fereastra casei de la Ploiești.

Stăteam ore întregi și mă uitam pe stradă. Peste drum era o farmacie: „La Bărbosu”. Oamenii intrau, ieșeau, țărăncile deschideau cutiile cu pomezi și le miroseau cu interes. Apoi făceau pipi într-un colț ferit al gardului. Desfăceau picioarele și un șuvoi se scurgea dintre pulpele lor. Se ștergeau cu fusta și plecau. În casa lui Bărbosu era o fată. Așteptam să apară la fereastră și aveam impresia că puterea privirii mele o chema spre geam și... spre mine. Tot de la „fereastra magică ce se deschidea spre lumea întreagă” - pe care o împărțeam uneori cu fratele meu - am văzut coloanele de soldați ruși care traversau orașul. Mă trăgeam puțin în dreptul perdelei - îmi era teamă să nu fiu observat - și mă uitam la căruțele, tancurile și tunurile care treceau în lungi coloane. Într-o seară, cineva a bătut la poartă. Tata s-a dus să vadă cine este. Un tânăr ne cerea adăpostire pentru noapte. Era un soldat german, îmbrăcat civil, care încerca să plece, în ascuns, spre Germania. Calm, sigur pe el, a discutat puțin cu tata care știa germana. Noi îl priveam cu multă atenție și admirație și îl întrebam pe tata: „Cum o să poată ajunge la el acasă? Soldații ruși sunt peste tot!” A făcut o baie, și-a spălat ciorapii, i-a așezat pe sobă să se usuce și s-a culcat liniștit, ca și cum a doua zi ar fi fost o zi obișnuită. Noi ne uitam la el pe furiș cum dormea. Aveam impresia că este un „Gulliver în țara piticilor”, care va avea puterea să ajungă în Germania, făcând doar câțiva pași, trecând peste munți și ape. După ce s-a trezit, a mâncat, ne-a întins mâna, i-a mulțumit lui tata pentru găzduire și a plecat... Uneori îmi apare în minte și mă întreb: „Oare a izbutit cu adevărat să ajungă la el în casă și să-și vadă familia?”

În 1941 - 21-23 ianuarie -, în timpul Rebeliunii, tata l-a invitat pe vecinul nostru, doctorul Carol Spodheim, să locuiască câteva zile la noi. Tata era ofițer, se simțea protejat, iar doctorul era evreu și în nopțile acelea turburi - uneori se auzeau împușcături de arme - era bine să fie împreună cu noi. După câțiva ani, doctorul s-a mutat în casa noastră, în camera de stradă, unde și-a deschis un cabinet medical. Pe zidul exterior era prinsă o firmă pe care scria: „Diplomat la Viena”. Uneori mă duceam la el și îmi arăta aparatul de raze Röntgen. Îmi spunea **Bujorică** și avea un mic accent când vorbea. Mă iubea foarte mult; mă lua în brațe și mă săruta.

Mai târziu - mult mai târziu - am iubit o „fată frumoasă” care a plecat în Israel. Am avut prieteni evrei, iar Eugen Barbu mă includea pe lista „scriitorilor evrei”, poate din cauza numelui meu. Aici, la Paris, sunt prieten cu Liliane, Marcel și Alain care sunt evrei... Și deodată aflu - din cărțile și articolele publicate

(după 1990) în țară și în Franța - că românii au fost naționaliști, xenofobi și antisemiți. Deci eu, familia mea, cercul de prieteni... toți am fost niște rasiști. Nu știam!... Și de ce n-am simțit nici o dată acest sentiment? De ce se generalizează acuzând un popor, fără să se facă o analiză în care discernământul să stea la baza oricărei aprecieri? Cioran, Eliade, Noica... sunt acuzați de aceste atitudini. Oare pot fi erori scuizabile și altele de neiertat? Oare pot fi două judecăți morale în raport de trecutul **stalinist** al unei persoane - sortit uitării sau absolvit de orice responsabilitate - și altul **fascist** care nu trebuie uitat și nici iertat? De meditat... cu „cărțile pe masă.”

23 iunie

* Cocteil la Albin Michel. Mulți invitați: scriitori, editori, ziariști... I-am cunoscut pe Andrei Bitov (trăiește la Moscova) și Andrei Siniaski - vechi disident și refugiat politic la Paris -, care mi-a spus că fostul lui prieten, Daniel, a murit de curând la Moscova. Mi-am amintit de procesul lor care a făcut multă vâlvă în Occident și despre care am auzit amănunte la „Radio Europa Liberă.”

Am avut revelația șubrezeniei și relativității politicului. Dacă un roman nu se ridică deasupra „politicului conjunctural” poate foarte repede să se devalorizeze și să nu mai rămână în „teritoriul artei adevărate.”

Îmbălzitorul de lupi a fost la început (în prima variantă) „un strigăt”, apoi a devenit „o tăcere”. Va trebui să fie „o tăcere și un zâmbet.” Caut mereu detașarea lucidă, plină de umor înțelept și senin. Surâsul lui Dante după ce a trecut prin Infern. Un stoic al timpurilor moderne care încearcă să vorbească despre Purgatoriu. Ispita de a zâmbi după ce ai coborât de pe crucea vieții, chiar dacă nimeni nu a coborât viu de pe cruce... doar cel care a spus: „Îmi las sufletul în mâinile Tale.”

25 iunie

* Reuniune la INALCO, unde au fost prezentate cărțile profesoarei Catherine Durandin. Un român a intervenit brutal, în timp ce un invitat vorbea. La sfârșit, un alt român l-a insultat pe Claude Carnout făcându-l „porc.”

Am înțeles încă o dată că acolo m-am simțit tot timpul „un străin”, iar aici sunt „străin printre străini.” Unul din motivele nedecarate care m-au determinat să plec din țară a fost **mitocănia și mitocănizarea** societății care infectase nu numai comportamentul oamenilor, dar și felul lor de a gândi.

* **ALETAEIA** = starea de neascundere sau ieșirea din ascundere.

METANOIA = transformarea (alchimia ființei) și ridicarea la alt nivel de cunoaștere, înțelegere și discernământ. Cuvântul latin **discernere**: separare, perceperea distinctă a unui obiect pentru a evita orice confuzie sau eroare...

* **Rănit și Senin**
Perplex și Fericit.

* *Pagini scrise în 1997, cu ocazia transcrierii caietului.*

VIATA ROMANESCA A UNEI EROINE

●Duplex București-New York, o hiper-rețetă a romanului contemporan
de GEO VASILE

Venind dinspre elita eseului, Mirela Roznoveanu are privilegiul unei conștiințe critice fără cusur, dublate de vocația certă și ușor patetică a ficțiunii românești. Declarațiile sale de ultimă oră în această revistă atestă atât maxima conștientizare a arcanelor psihice ale creației literare, cât și vocația de a-și defini memorabil angajamentul pe viață față de scris: „... am realizat în timp un lucru important și anume că pentru mine a scrie este o normalitate a existenței pe care o execut cu imensă bucurie și teamă, dincolo de orice sacrificii sau privațiuni.” Așadar, cu o bibliografie invidiabilă, „Lecturi moderne” 1978, „Civilizația romanului” (2 vol.) - eseuri, „Totdeauna toamna”, 1988, „Platonie”, 1996 - romane, Mirela Roznoveanu revine în forță cu „Viața pe fugă”, spre a-și convinge cititorii în privința unui real talent de povestitor și stilist. Roman al unor vieți paralele în România și Statele Unite, al unor complicate experiențe și aventuri ontologice în „cetatea totalitară”, în primii ani post-Ceaușescu, dar și în exilul newyorkez, „Viața pe fugă” atestă un expert în teoria și practica romanului, un creator postmodern ce-și transfigurează narațiunea cu ironică, dubitativă voluptate față de istoria universală a modelelor epice.

Politică și iubire, spionaj și bani mulți, pmondenitate și nefericire, eseu filosofic la cotele blasfemiei, colportaj într-o lume euro-americană à la H. James, capcane rocambolești și enigme electronice, detective story și psihologie de budoar à la Paul Bourget, nostalgia unicității prin creație și virtuți paranormale, dar și adaptarea de tip comportamentist, totul întrupat de Angela și puzderia de personaje din plan secund, sunt topite într-un roman-cockteail sau roman-avantai, în filigranul căruia transpar rețete celebre din opera unor doamne Cartland, Steel, Manning, Hortensia Papadat-Bengescu și chiar al unui domn pe nume Mario Puzo. „Viața pe fugă” este romanul unei hiper-rețete de succes, fără a cădea în ispita scrierilor facile de citit în metrou. Narațiunea are tot timpul ritm, tensiune, culoare, chiar în scenografiile cu oficianți ai magiei albe sau negre, în relatările jurnalistice sau de jurnal (Laurențiu, Marque, Angela), scriitoarea dovedindu-se la înălțimea mediilor de curând asimilate, ne referim în primul rând la New York, „personaj” ce are în economia romanului importanța protagonistei.

Cea mai mare ispită în care ne-a plăcut să cădem citind „Viața pe fugă” a fost neîncetata corespondență de afinități și coincidențe bio-bibliografice între eroina romanului, Angela Kaminsky, și autoarea Mirela Roznoveanu, stabilită din 1991 în Statele

să-și ducă până la capăt misiunea și menirea de a face să învingă adevărul și spiritul într-o lume românească răvășită de ură și aberații colectiviste, dar și în spațiul exilului american, exotic, egolatu și utilitar până la expasperare. Angela este o ființă diferită, cu o solidă ereditate afectivă și culturală românească, dar și cu o sensibilitate de tip telepativ. Ce a ajutat-o mereu să scape cu viață din capcanele mortale întinse de ierarhii nomenclaturii comuniste, dar și de încrengăturile acesteia din Statele Unite. Ziarista Angela de la „România liberă” (?), profund dezamăgită de adevărata față a Revoluției din decembrie '89, întunecată ireversibil de mineriade, alege calea libertății, în ciuda faptului că România devenise formal o țară liberă. Cu atât mai gravă această opțiune,

deși absolut compatibilă cu rezistența în fapt și spirit a Angelei, cu demnitatea sa profund vulnerată de un trecut ce părea în anii '90-91 în plină restaurație. Ceea ce nu înseamnă că Angela nu va rămâne irevocabil o lucidă, conștientă că disidența sud-est europeană nu interesează Occidentul decât la ea acasă. Tehnica ilustră a exagerării, astfel încât până și cel mai leneș cititor să intre în joc, este folosită de povestitoare în subtile doze, apte să facă credibilă aventura româno-americană a Angelei; personaj în alchimia căruia se regăsește eternul feminin dar și trestia gânditoare, misterul, aventura dar și straneitatea unui comportament maniheist de tip ură-iubire. Ceea ce nu înseamnă că eroina trăiește mereu la cote psihice irespirabile; prea inteligentă și creativă pentru a se izola și refuza compromisul, Angela străbate fără a se degrada, toată gama de umilință la care este supus străinul sărac și fără o meserie pozitivă într-o țară desfigurată de mitul eficienței și al opulenței. Angela nu pregetă să demonstreze mai toate mecanismele perverse ale fericii de tip american, întruchipate de jucătorul la bursă Fred, un fel de Polonius anginos și cârcotaș, dar și de James, duplicitarul, maslul limitat, seducătorul, funesta ghicitoare Nicoletta, o fostă cântăreață de operă bântuită de fantoma comunismului. Personaje blindate în propria autosuficiență și lipsă de imaginație. Oarecum datată, partea de jurnale relatează cu suflul la gură evenimentele politice și de stradă din 1990, rămâne ca documentul unei experiențe personale consemnate cu temeritatea locului comun. În schimb, prozatoarea excelează în arta de a portretiza lapidar personajele feminine, descrierea coafurii, a îmbrăcăminții și a unor detalii anatomice dovedind un spirit de observație plastică unic în proza contemporană. Ca și în cazul climatului nocturn la New York, Manhattan sau Chicago, vizualizat aproape psihanalitic. Scriitoarea are grijă mereu să pompeze aer proaspăt în aceste Sodome sfârșitului, lăsând cortine și introducând personaje ce-ar fi meritat fiecare câte o carte. Ca de pildă Romano, Marque sau Corbu. Este clar că multe personaje din „Viața pe fugă” își au corespondentul în realitatea românească, mai învederată fiind coincidența între Marque și Ioan Petru Culianu, despre moartea și opera căruia Mirela Roznoveanu ne oferă pagini pe cât de palpante, pe-atât de avizate și inedite. Împărtășind părerea prefațatorului Ion Țugui, conform căreia „Viața pe fugă” „este unul dintre cele mai insolite și mai expresive romane din întregul spectru epic”, nu ne sfiim să credem că această carte este la fel de captivantă pentru publicul american, cât și pentru cel românesc. Cine altul se va încumeta să tălmăcească această rafinată și plină de aluzii scriere, decât autoarea însăși? Ca și cum ar înfrânge dubletul unei cumpene ce persistă într-o viață paralelă.

Roznoveanu, Mirela. *Viața pe fugă*. Roman. Buc., Ed. Sirius, 1997. 288 p. Coperta: Radu Lucien Alecsa. Cuvânt înainte: Ion Țugui. ISBN: 973-97796-2-X

PROLEGOMENE LA O ISTORIE A GULAGULUI ROMÂNESC

de MONICA SPIRIDON

Smaranda Vultur a publicat în această vară o carte (Istorie trăită - istorie povestită. Deportarea în Bărăgan, 1951-1956, Editura Amarcord) pe care aş numi-o neliniştitoare. În primul rând, ea ne atrage atenţia că istoria adevărată a perioadei postbelice este o urgenţă absolută - nu numai ştiinţifică, ci şi politică sau etică. Şi, în al doilea rând, ne obligă să ne întrebăm în ce raport ar urma să se plaseze ea cu memoria.

Culeasă şi clasificată cu acurateţe ştiinţifică - în cadrul unui proiect de studiu stipendiat de Fundaţia Soros - informaţia oferită de carte intră de drept în prolegomenele unei istorii a Gulagului românesc. Deportările masive din Bărăgan din anii 50 au urmat în mod ostentativ tipare staliniste: detaliu remarcat şi de majoritatea celor deportaţi, convinşi că destinaţia lor finală este Siberia.

Aşa numitele *sate noi* din Bărăgan, cărora acum aproape li s-a şters urma, au reunit o lume extrem de diversă etnic, social sau cultural: români, sârbi, basarabeni, germani, aromâni, ţărani, intelectuali, funcţionari, rude ale celor fugiţi peste graniţă sau ale unor deţinuţi politici, uneori incluşi pe lista neagră în mod mai mult sau mai puţin arbitrar de autorităţile comuniste al statului. Consideraţi în bloc, ei reprezentau, în fapt, elita satelor din zona grănicerească a Banatului şi a Olteniei - indivizii care deranjau puterea prin independenţă economică şi autonomie intelectuală, prin apartenenţa de familie, prin opţiuni politice ş.a.m.d. Depoziţiile lor orale înregistrate de autoare pun capăt unei tăceri de peste 40 de ani, parte impuse, parte autoimpuse din cele mai diverse motive.

În ultima vreme, informaţia testimonială - în special memoriile de detenţie, dar şi interviurile cu martori făcute publice prin *mass media* - au suplinit capitole esenţiale ale istoriei nescrise a perioadei comuniste: rezistenţa armată din munţi; colectivizarea forţată; canalul; universul penitenciar; deportările din Bărăgan. În acest context, arhiva orală alcătuită de Smaranda Vultur are o dublă funcţionalitate. Pe de o parte, ea este o sursă de informaţie directă de neînlocuit. Pe de alta, spre deosebire de alte colecţii de date testimoniale, ea are o calitate în plus: îşi pune problema lui *Cum?* Mai precis, cartea este alcătuită de o cercetătoare la curent cu controversele moderne privind distanţa dintre facticitate şi semnificaţie.

Evenimentele brute nu poartă nicio dată un sens în sine, ci îl dobândesc doar în măsura în care sunt raportate la un sistem particular de referinţă. În cazul depoziţiilor de deportare, faptele în sine - aceleaşi pentru toţi

- sunt proiectate de Smaranda Vultur pe mai multe paliere de generalitate şi în cadre ordonatoare succesive.

Unul este destinul individului-martor - ceea ce autoarea numeşte povestea unei vieţi, sau povestirea

autobiografică. Faptele sunt evident modelate de acest cadru, şi mai ales de scopul povestirii. Interesant este cum deviază discursul povestitor de la cadrele povestirii povestite. Şi mai ales - fiindcă devierea este întotdeauna simplomatică - ce se citeşte dincolo de ea?

Smaranda Vultur punctează funcţiile diverse pe care le cumulează istorisirea: cea cathartică, în condiţiile în care ea succede unei tăceri de 40 de ani; justificativă, de reabilitare socială, ca răspuns la culpabilizarea persuasivă publică; dezvoltând un arsenal retoric şi o serie de figuri ale povestirii; niciodată dorinţa de răzbunare, de revanşă (substituită de încrederea într-o justiţie imanentă).

În plus, memoria afectivă tinde să proiecteze întâmplările în orizonturi arhetipale - basmul, mitul, să le raporteze la scheme şi stereotipii folclorice: proverbe (omul sfinţeşte locul), cântece de înstrăinare şi de jale.

Relatări
testimoniale
operează cu un
set de con-
venţii care aut-
entifică inde-
pendenţa
naraţiei
povestitoare, autonomia ei relativă faţă de fapte.

Dincolo de concreteţea întâmplărilor şi de partea de suferinţă încă vie care însoţeşte relatarea lor, istoria deportării e plasată în ordinea exemplară a marilor încercări pe care omul le are de înfruntat şi străbătut - observă cercetătoarea. Moş Trăisig, un ţaran înstărit din Comoloş, a rămas în memoria celor din sat ca unul care şi-a alcătuit bagajul de plecare, selecţionând nu doar câte un obiect din cele trebuincioase, ci luând şi câte un exemplar din

toate vieţuitoarele ce-i stăteau în preajmă. Imaginea lui Noe, care îşi pregăteşte arca, intervine în povestire. Ea măreşte puterea de expresivitate a textului, dar mai ales raportează faptul real la unul originar mitic, sugerând şi perceperea deportării ca un sfârşit de lume asemănător potopului biblic.

Într-un alt plan, evenimentele pot dobândi semnificaţie ca parte a unui scenariu colectiv - cel al grupului de deportaţi, care se percep ca o comunitate. La acest nivel, antropologic, se pot urmări - aşa cum autoarea însăşi sugerează în prefaţă - tiparele identitare, ciocnirile de mentalităţi, tensiunile generate de percepţia alterităţii, dinamica normelor de comportament şi de civilizaţie. Materialul colectat de Smaranda Vultur interesează pe antropologi sau etnologi, în măsura în care amplele dislocări de populaţie au pus în contact zone diferite de mentalitate, civilizaţie, cultură şi dând naştere unei confruntări între percepţii, judecăţi de valoare etc.

În fine, pe alt palier de generalitate, se trece din domeniul memoriei în cel al istoriei: faptele se proiectează pe axele de referinţă a unui sistem politic - comunismul şi programul său de exterminare a elitelor, de mutilare a identităţilor, de teroare, de aneantizare a conştiinţelor, de distrugere a creativităţii. Pe scurt, de dislocare a unui întreg sistem de valori, având în centru demnitatea individuală şi gândirea liberă.

În secolul nostru, filosofia critică a istoriei a insistat asupra calităţilor de instrument cognitiv al naraţiunii, punând în dubiu mijloacele tradiţionale, pozitivistice de reconstituire şi mai ales de reprezentare a trecutului. Naraţiunea şi tiparele sale nu sunt simple rezultante ale evenimentelor, ci mai curând îşi impun normele structurante asupra lor, modelându-le. A înţelege sensul acţiunilor umane înseamnă a construi un scenariu coerent pe baza lor. În istorie ca şi în ficţiune, naraţiunea decupează, ordonează, raportează - creează distanţă şi sens. Prin urmare, turnura narativă a disciplinei istorice moderne îi va îngădui să profite de relatări testimoniale într-o arie în care documentele aproape lipsesc.

Istorisirile colectate în cartea Smarandei Vultur au un fertil statut liminar, plasându-se într-un plan generic al narativităţii, revendicat deopotrivă de literatură şi de istorie. Ele sunt interesante, pe de o parte, dinspre partea istoriei, unde conţine acurateţea la nivel informativ şi caracterul simptomatic în planul mentalităţilor şi al comportamentului de grup. Iar pe de alta, din unghiul literaturii, de această dată importantă fiind organizarea datelor într-o formulă supraindividuală. Poate că, mai devreme sau mai târziu, romanul Gulagului românesc va fi scris, substituind contrafacerea comandate de sus, precum reţeta obsedantului deceniu.

Pentru orice fel de naraţiune despre ororile trecutului apropiat, discursul viu al memoriei captat între paginile cărţii rămâne o indispensabilă propedeutică.

Istorisirile colectate în cartea Smarandei Vultur au un fertil statut liminar, plasându-se într-un plan generic al narativităţii, revendicat deopotrivă de literatură şi de istorie.

DESPRE ECRANIZĂRI

de MANUELA CERNAT

Printre multe automatisme ale criticii noastre de film se numără și acela al echivalării ecranizărilor cu „acte de cultură”. Nu o dată, această formulă a slujit drept elegantă portiță de scăpare pentru cronicarii puși în încercătură de evidența unor spectaculoase rateuri, de bizazeria unor triști hibridi literaro-cinematografici. Adevărul este că nu orice ecranizare își poate aroga titlul de „act de cultură”. Simpla operație de punere în imagini a unui text nu garantează gestul cultural. De cele mai multe ori, ea se reduce la popularizarea unei opere literare prin intermediul ecranului, fără ca formula filmică propriu-zisă să aibă o acoperire și din unghiul esteticii artei filmului. Câtă vreme translația, deloc ușoară, de text la sinteza audio-vizuală nu se operează cu mijloacele artei, putem vorbi cel mult de filme de „vulgarizare literară”, ca să folosim termenul utilizat cândva pentru peliculele de difuzare în masă a cunoștințelor științifice sau medicale.

A sintetiza vizual un monumental

roman-frescă într-o plată suită de imagini colorate, a-i reduce subtila filozofie la o simplă succesiune de tirade, înseamnă a prejudicia deopotrivă literatura și cinematograful. A transforma un roman psihologic într-o rocambolă suită de aventuri demne de pana lui Eugene Sue, cum se întâmplă în majoritatea cazurilor, înseamnă a trăda în egală măsură literatura și filmul. Evident, respectul pentru text nu înseamnă neapărat calchierea lui, ci păstrarea a **spiritului**. A reduce cinematograful la o ancillă a literaturii în numele fidelității față de pagina tipărită nu reprezintă o reverență făcută culturii. Dimpotrivă. O privire cât de grăbită asupra filmografiei românești din ultimele decenii evidențiază spiritul reductiv în care au fost operate mare parte din transcrierile cinematografice ale unor opere literare majore. Regizorii au îmbrățișat cu entuziasm politica ecranizărilor care le oferea un nesperat refugiu din arcanul ideologic al prezentului, dar s-au apropiat de originalul literar cu arme și cu rezultate sensibil diferite, de unde și rezultatele

extrem de inegale. Considerate în ansamblul lor, ecranizările românești aliniază puține adevărate acte de cultură și nepermis de multe produse de serie. Asemenea decalaje în desigur de talentul și de resursele intelectuale ale fiecărui cineast în parte, de cultura și experiența lui, dar țin și de o anume opțiune morală, vis-a-vis de actul ecranizării. Unii regizori s-au refugiat îndărătul titlurilor celebre, de preferințe clasice, pentru o comodă și pedestră **ilustrare** a epicului golit de esențe. Alții s-au sfiit să considere sursa literară simplu pretext în dezvoltarea unor narcisistice discursuri personale, lipsite de necesara acoperire de cultură. Rare sunt cazurile fericite când cineastii și-au propus și au și izbutit un **echivalent** cinematografic al operei ecranizate. Adevărate acte de cultură, acestea sunt și filmele care își păstrează intact peste ani impactul, fascinația expresiei. **Moara cu noroc, Pădurea spânzuraților, Răscoala, Felix și Otilia, Nunta de piatră, Duhul aurului, Tănase Scatiu, Pădureanca**, sunt titluri de referință ale producției naționale pentru că semnatarii lor au știut să croiască originalului literar o haină filmică pe potrivă. Cum scria Tudor Vianu în „Filozofia culturii”, „tradiția este o forță necesară și binefăcătoare atunci când se echilibrează cu libertatea și inovația. Găsirea acestui just echilibru a fost secretul marilor culturi în epocile lor de înflorire.”

teatru

SIMPLU ESEU...

(pe marginea unui spectacol)

de MARIA LAIU

Putină lume extra-teatrală știe, poate, că Teatrul Dramatic din Galați poartă, de o vreme încoace, pecetea unei bune obləduiri răsfrântă, evident, în actul artistic. Un repertoriu serios (cantonat mai ales în zona teatrului absurd, dar nu numai) conferind un stil anume instituției, premiere multe într-o stagiune astfel încât să se poată atrage și menține permanent trează atenția spectatorilor... În plus, directorul teatrului este regizor, un bun regizor, Adrian Lupu.

În acest context, ultima premieră a teatrului gălățean cu **CELESTINA** de Adina Zeev după Fernando de Rojas, nu ne surprinde, mai degrabă ne ademenește (chiar dacă drumul până la Dunăre poate deveni obositor).

Dintru început aflăm din caietul program că textul a fost scris „pentru această actriță (Ioana Citta Baciu), pentru această trupă (cea gălățeană) și pentru acest regizor (Adrian Lupu)... și chiar pentru acest compozitor (Iosif Herțea)” - la care aș adăuga eu: pentru această coregrafă (Raluca Ianegic) și pentru această scenografă (Vioara Bara)... căci, iată, lucrurile se încheagă atât de bine la nivelul întregii echipe de realizatori ai spectacolului în cauză, încât orice amănunt scăpat din vedere ar fi putut - cu siguranță! - fisura structura atât de fragilă, dar atât de expresivă a întregului!

CELESTINA este, așadar, un spectacol de echipă cu o mare actriță: **Ioana Citta Baciu**. (Asta nu înseamnă că neglijăm aportul celor mulți care o însoțesc ajutând-o, chiar supunând-o, în anumite momente. Dimpotrivă! Rolul lor - chiar dacă, uneori, se resimt carențe la nivelul interpretării - este uriaș: ei fac să existe spectacolul; ei devin UNUL, adică partenerul de dialog al Artistei). Gesturile, mișcarea, sunetele, culorile... aparțin în mare măsură **trupei** - Actrița devine, însă, orchesteratoarea.

Celestina este un personaj tragic cu reale valențe comice. Râsul nostru rămâne permanent scrâșnit, pentru că în spatele unui limbaj viu, uneori frust, se ascunde prea multă lașitate, prea mult cinism, prea multă mizerie umană... Un secol amoral (secolul al XVI-lea, cel al apariției TRAGICOMEDIEI LUI CALISTO ȘI A MELIBEEI) răsfrânt, azi, în oglinda secolului nostru: Unde-am putea găsi mai mult „realism”?! Jocul pur al Ioanei Citta Baciu cu treceri sensibile de la starea de răs la starea de plâns este dublat continuu de sunete stranii, vibrații ale unor table metalice sau de bătăile tobelor, ale ciocanelor... La acestea se adaugă apariția celorlalte personaje - când individualizate, când devenind forță amenințătoare!

Nu se poate povesti acest spectacol!

Se poate însă simți sau respinge cu fiecare por al ființei noastre!!! El există în funcție de sensibilitatea noastră care trebuie să-l accepte așa cum se află și să nu-l risipească în sterile judecăți de valoare...

Un lucru rămâne cert: la Galați se face teatru de bună calitate, chiar dacă nu în văzul tuturor televiziunilor, posturilor de radio, ziariștilor...

Comedia sau tragicomedia codoașei **Celestina**, a junei Melibeea și a „străinului” Calisto.

de ADINA ZEEV

după Fernando de Rojas

Distribuția

Celestina: IOANA CITTA BACIU

Elicia: SVETLANA FRIPTU

Areusa: CARMEN MIRON

Melibeea: CRINA STOICA - *debut*

Lucrecia: TAMARA CONSTANTINESCU

Alisa: VERONICA PĂPUȘĂ

Calisto: DANIEL TUDORICĂ

Pleberio: MIHAI MIHAIL

Sempronio: PETRE PĂPUȘĂ

Parmeno: LUCIAN PÂNZARU

Luna: TAMARA MANEA

în alte și diverse CORINA COSTANTINIDE

roluri, cântând AURELIU BĂTCĂ

și la diferite GABRIELA REDER

instrumente LICĂ DĂNILĂ, MARCEL

BUCUR, FLOREL POPOVICI, LOVINEL

LUNGU

Un spectacol de

ADRIAN LUPU - *regia artistică*

IOSIF HERȚEA - *muzica*

RALUCA IANEGIC - *mișcarea scenică*

în scenografia: VIOAREI BARA

Data premierei: 5 oct. 1997

ÎN ATENȚIA TINERILOR SCRITORI

● **CONCURS DE CREAȚIE UNIUNEA SCRITORILOR din România, Filiala Cluj** (președinte: Liviu Petrescu), în colaborare cu **EDITURA APOSTROF** (director: Marta Petreu, coordonator colecție: Ion Vartic), cu **EDITURA ECHINOX** (director: Marian Papahagi) și cu **EDITURA DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ** (director: Constantin Floricel; coordonator colecție: Irina Petraș) anunță un concurs de creație destinat tinerilor scriitori.

La concurs pot participa scriitori în vârstă de cel mult 35 de ani, care să nu fie membri ai Uniunii Scriitorilor, autori care să fi publicat până în prezent cel mult un volum, sau care să se afle înaintea debutului editorial.

Concursul este structurat pe patru secțiuni: poezie, proză, dramaturgie și critică literară.

Manuscrisele urmează să fie dactilografiate/digitate la două rânduri și nu trebuie să depășească 50 de pagini - respectiv 40 de titluri - (pentru poezie), 60 de pagini (pentru proză), 40 de pagini (pentru teatru) și 60 de pagini (pentru critică literară). În cazul unor lucrări de mai mare întindere,

participanții sunt rugați să selecteze - în limitele de spațiu menționate - fragmentele cele mai reprezentative, la care să adauge o prezentare sintetică.

Participanții sunt rugați să expedieze manuscrisele până cel mai târziu la 30 aprilie 1998, pe adresa: **Uniunea Scriitorilor, Filiala Cluj, str. Universității nr. 1, 3400 Cluj-Napoca.**

Fiecare manuscris va purta un motto și va fi însoțit de un plic închis, care să conțină motto-ul respectiv și coordonatele autorului.

Organizatorii vor desemna un juriu, alcătuit din personalități proeminente ale literaturii române contemporane; rezultatele concursului vor fi făcute cunoscute în jurul datei de 1 iunie 1998, în presa literară și în cele mai răspândite publicații cotidiene.

Premiile vor consta în editarea manuscriselor câștigătoare de către editurile menționate.

● COMENZI MUZICALE

La sediul Uniunii Compozitorilor, din Calea Victoriei 141, a avut loc ședința Comisiei Musicale a Ministerului Culturii,

din care fac parte: în Biroul Executiv - Pascal Bentoiu, Dan Grigore, Adrian Iorgulescu, Iosif Sava; membri - Erich Bergel, Florin Diaconescu, Răzvan Cernat, Octavian Lazăr Cosma, Adrian Enescu, Remus Georgescu, Cristian Mandeal, Ștefan Niculescu, Vasile Spătărelu, Anton Șuteu, Cornel Țăranu. La ședință au participat ministrul Culturii, Ion Caramitru, și Hunor Kelemen, secretar de stat în Ministerul Culturii.

În cadrul ședinței au fost analizate sistemul de comenzi ale operelor muzicale, probleme actuale ale legislației în domeniul culturii și a fost ales, ca președinte al comisiei, Răzvan Cernat, dirijor, compozitor, director general al Operei Naționale Române.

● Odată cu schimbarea gărzilor la revista „Viața Românească” se intră într-o permanentă lansare a fiecărui număr nou apărut. Prima întâlnire a fost la Casa Monteoru, sala Oglinzi, unde au cuvântat Al. Paleologu, Caius Traian Dragomir, Nicolae Breban, Vasile Andru, Aurelian Titu Dumitrescu.

BIBLIOTECA NOASTRĂ

- 1). **Prezența celuilalt** (Leo Butnaru), interviuri, ed. Litera, preț neprecizat.
- 2). **Aurolac** (Florența Albu), versuri, ed. Cartea Românească, preț neprecizat.
- 3). **Carnaval la gurile Dunării** (Theodor Vasilache), versuri, ed. Cartea Românească, preț neprecizat.
- 4). **În cercul labirint** (colectiv), eseuri, ed. Dealul Melcilor, 10.000 lei.
- 5). **O vară-n paradis...** (Dumitru Dumitrică), proză, ed. Carro, 10.000 lei.
- 6). **Poezii** (Gabriela Melinescu), versuri, ed. Vitruviu, preț neprecizat.
- 7). **Condamnare lingvistică** (Chira Iorgoveanu Mențu), versuri, ed. Cartea Românească, preț neprecizat.
- 8). **Panic Syndrome!** (Dumitru Radu Popa), proză, ed. Univers, preț neprecizat.
- 9). **Împotriva mea** (Aura Christi), versuri, ed. Du Style, preț neprecizat.
- 10). **Funia sau comedia supunerii** (Viorel Savin), proză teatrală, ed. Viitorul Românesc, preț neprecizat.
- 11). **Viața pe fugă** (Mirela Roznoveanu), proză, ed. Sirius, preț neprecizat.
- 12). **Istorie trăită. Istorie povestită** (Smaranda Vultur), memorialistică, ed. Amarcord, preț neprecizat.
- 13). **Ești** (Shaul Carmel), versuri, ed. Hasfer, 4500 lei.
- 14). **Să nu pronunți: noapte** (Amos Oz - traduceri, Marlena Braester), proză, ed. Univers, preț neprecizat.
- 15). **Povestiri** (Marian Drumur), proză, ed. Hertia, preț neprecizat.
- 16). **Hotare fluide** (Vasile Dragoș), versuri, ed. Cybela, 4000 lei.
- 17). **Darul duhovniciei** (Ștefan Vasiliu), eseuri, ed. Timpul, preț neprecizat.

UNIVERS
EDITURA PUBLICULUI CULTIVAT

Vă recomandă ultimele apariții:

AUGUST STRINDBERG Jurnal ocult	DUMITRU RADU POPA Panic Syndrome!	JOHN LE CARRÉ Casa Rusia
		
200 pag., 19.900 lei ISBN 973-34-0461-6	168 pag., 9.000 lei ISBN 973-34-0496-9	360 pag., 30.000 lei ISBN 973-34-0457-8

Acesta române se pot comanda la:
Editura UNIVERS
Piața Presei Libere nr. 1, București • 79739
Tel. (401) 222.66.29; 617.55.25

anoma kanie

L-am cunoscut pe acest interesant scriitor din Côte d'Ivoire cu doi ani în urmă, în Portugalia, la Sintra, cu prilejul Congresului al XI-lea al Organizației Mondiale a Poetilor. Venea, deci, din Abidjan plin de ani (trecut de șaptezeci) și de glorie, mereu în slujba mișcării culturale din țara-i cu un nume atât de neobișnuit. Poet delicat și prozator de fină analiză, Anoma Kanie - pe numele-i întreg: Léon Maurice Anoma Kanie - este autor a peste treizeci de titluri de cărți - poezie și proză (povestiri, nuvele, romane), teatru și eseu. Deci, un scriitor cu multiple valențe, care a contribuit simțitor la îmbogățirea patrimoniului culturii scrise din țara sa, din Africa în general. Iată câteva din titlurile cele mai cunoscute, foarte bine considerate în lumea francofonă: *Les eaux du Comoe*, *Les sanglots du balafon*, *La mort en moi* (cărți de poezie); *Quand les bêtes parlaient aux hommes*, *Les enfants d'Amonda*, *Adieu à Sebastien Ghlou*, *l'Enfant inutile* (volume de povestiri și nuvele); *Les malheurs d'Amangoua*, *Le troisième testament*, *l'Eternité du mal*, *Nerokpagni etait son nom* (romane); *La grande Samoko*, *Le prince d'Assinie*, *Le mariage interdit*, *Donne-moi ta vie etc.* (teatru scris ori jucat); *l'Archéologie dans les pays sans écriture*, *Les incendies criminels*, *Les valeurs de la traditions africaines etc.* (eseuri), precum și literatură pentru copii, librete de

operetă, ba chiar și o carte de gastronomie africană. Scriitor complex, admirator al lui Senghor (în lupta acestuia pentru emanciparea culturală și politică a Africii), fost ambasador (în Israel, Cypru și Gabon), Secretar General al Pen-Clubului din țara sa, Consilier general al Scriitorilor din Côte d'Ivoire și Președinte al

Consiliului de Administrație al Biroului Ivorian pentru Drepturile de Autor, Anoma Kanie rămâne, mai ales, un mare îndrăgostit de poezie, de unde și lirismul ce se degajă din proza sa. Iată câteva din gândurile-i privind creația lirică: „Poezia este un har al cerului, asemenea imnului păsării, asemenea strigătului copilului născându-se!... Cuvântul poetului are ceva ce ține de divin, de cer, înobilându-i ființa, făcându-l nemuritor. Din aceste motive trebuie să-l ascultăm pe poet ca pe un adevărat profet, ca pe un vizionar. În această lume modernă, în care domnește confuzia, violența, intoleranța și toate exclusivismele oarbe, trebuie să învățăm să-i ascultăm pe poeți, pe adevărații și bunii poeți, care au darul de-a fi conștiința lumii...”

Dăm, în continuare, câteva fragmente din romanul „Numele său era Nerokpagni”, în traducerea doamnei Paula Romanescu, fragmente care confirmă cele spuse mai sus.

Radu Cârneli

De cum am trecut de barăcile sordide din Port-Bouët și am ajuns pe înălțimile de la Gonzagueville, am simțit răcoarea limpede a aerului marin dezmiardându-ne fețele arse de soare și legănarea valurilor sfârșind în colții stâncilor asemeni unor glasuri sfâșiate, vuietul stins al freamătului necurmat al largului căutând parcă odihnă în frunzele cocotierilor giganti înșirați de-a lungul drumului.

Până spre ora zece și jumătate epuizaserăm aproape întreaga energie fizică și bărbăteasca forță a mușchilor noștri de atleți. Obosiți, cu trupul ud de apa sărată a mării, ne-am întins pe nisipul auriu al plajei fără să ne mai dăm osteneala să ne schimbăm ținuta. A urmat o odihnă binemeritată, agrementată din timp în timp cu răcoritoare și dulciuri la discreție. Celebra melodie „Marea” de Charles Trenet ne răscolea imaginația și gândurile toate în fața nemărginirii oceanului izvoditor de inspirații din astă lume.

„De câte ori mă aflu-n fața mării, am îngânat, nu mă pot opri să gândesc la ca-rav-elele și corăbiile de-altădat' care-au brăzdat întinderile albastre de valuri fremătând în căutare de noi ținuturi, necunoscute, bărci fragile sau vase încărcate cu fel de fel de mărfuri: mirodenii, abanos, mătăsurii, aur și pietre prețioase, obiecte de preț înghițite uneori din cine știe ce pricini de valuri, precum ereții înghit prada în zbor.”

„Ca un zbor de ereți peste stârvul natal Obosiți să-și tot poartă mizeria semeți, Din Palos din Moguer, căpitani sau drumeți

DOMNUL NEROKPAGNI

Pornesc mânați de-un vis eroic și brutal!”

J.M. de Herédia - „Les Trophées”

Această mare-ncărcată de istorii ar putea spune oamenilor atâtea povești de-ar avea, asemeni nouă, ființe gânditoare, puțința de-a vorbi: și-ar mai putea, de asemenea, cânta:

„Câți marinari, o, Doamne, câți căpitani, în noapte

Plecați voioși pe ape spre țărmuri depărtate Nu s-au pierdut în zare sub cerurile reci!

Câți n-au pierit de-o tristă și crâncenă furtună Într-un adânc de mare pe-o noapte fără lună Oceanul orb primindu-i în sânul său pe veci!

(Océano Nox)

Aprige lupte vor fi fost, desigur, bătălii navale duse de corsari furioși cu cercei în urechi, cu sabia în dinți, purtând la gât fulare împetriștate...

Va trebui, desigur, să depășim frontiera valurilor și să-ncercăm să vedem ce se află dincolo, așa cum a făcut-o Jacques Yves COUSTEAU! „Ei, da, răspunde consilierul, e bine să ne aducem aminte de acest personaj fascinant al îndepărtatelor mări, de acest ofițer de marină devenit cineast al adâncurilor, scriitor, oceanograf, savant, de acest inconturbabil Jacques Yves COUSTEAU, membru al

Academiei franceze. Câte călătorii de vis și câte minunate plimbări n-a imprimat el în gândul nostru, cu acei oameni excepționali, adevărați atleți de o nebanuită agilitate, tăbăciți de furtuni, arși de soare, cu mușchi de piatră, câte experiențe pline de învățăminte cu care ne-a îmbogățit orizontul cunoașterii n-au împlinit împlinindu-ne și ajutându-ne să întrezărim nebanuitul! Acest lucru ne face deopotrivă să ne gândim la așa-numiții oameni-broască, ființe înfrățite cu marea - pușcașii marini cu costumele lor care-i făceau să semene cu monștrii adâncurilor sau cu oceanauții porniți în căutarea prăzii: caracatițe, țestoase, viețuitoare marine de toate dimensiunile, perle, corali... Să nu uităm că existau pe vremi oameni atât de neînfricați, oameni rezistenți, cărora li se spunea „awlans”, „ewés”, care se aventurau în apele mării în căutare de pești cu forme ciudate, pești crisofagi sau antropofagi, aducând pe uscat insolite comori din adâncuri. Fiind în majoritate străini, acești înotători de clasă au fost din nefericire expulzați fără milă din teritoriul național, ducând astfel cu ei prețioase taine ihtiologice.

Sunt fericit să constat, domnule consilier, am zis eu, că avem, din întâmplare, gusturi comune: iată, de pildă, acești oameni, despre care mi-ați vorbit atât de poetic, m-au

fascinat și pe mine dintotdeauna. Cum se face însă că preocupările lor n-au atras deloc atenția prea

doctilor noștri savanți pedagogi? Cum se face că atâtea și atâtea bogății ascunse aveau să rămână sub pământ și sub apă, nemișcate, neatinsse și de neatins sub privirile indifferente ale celor de prin aceste locuri? Pariez că nici unul dintre frații noștri africani, nici un basamez n-a îndrăznit să treacă dincolo de orizontul largului de ape spre a afla ce se află mai d' parte de linia văzului. Oare natura să nu ne intereseze chiar deloc? Am fi putut măcar să ne preocupăm să-i învățăm pe copiii noștri să înnoate, să-și perfecționeze precarele pirogi, să plonjeze în căutarea comorilor necunoscute, coborând în adâncuri după nenumăratele trofee adunate de milenii sub apă. Se pare însă că noi, africanii din partea occidentală a continentului nostru, ne temem de apă, de moartea prin înec. Marea cu-ale sale palate din străfunduri, marea cu sirene, cu zâne, cu lamantine, ascunde-n ape monștri fioroși, zei, spirite malefice, spirite materne - Watta - jertfe aduse frumoasei Yémandja - zâna apelor de care se vorbește în poveștile latino-americe etc...

Apa a exercitat dintotdeauna asupra oamenilor un soi de insolită fascinație, amestec de iubire și teamă sălășluind în subconștientul colectiv ca pentru a ne aduce mereu aminte de originea antediluviană, acvatică a omenirii. Duhul lui Dumnezeu n-a trecut oare peste ape? Chiar mai dinainte de facerea lumii!...

„Să nu uităm, de asemenea, că pe vremea împăratului Hadrian a fost construit templul cu mai multe nivele, din care ni s-au păstrat până astăzi câteva ruine - mai spuse consilierul. Solul din pivnița străveche era acoperit cu un mozaic, din care s-a mai păstrat, la intrare, un fragment care reprezintă un om ieșind din marea plină de pești și crustacee și îndreptându-se spre țărmul pe care se află un altar unde arde o flacăra aprinsă de razele soarelui concentrate de o oglindă strălucitoare fixată pe o coloană, proiectând peste mare alte raze de lumină... Alegoria este ușor de descifrat. Se evocă, astfel, originea acvatică a omului, a omului mai cu seamă, care, de la primii pași pe pământ, se îndreaptă spre focul sacru ce arde în altar. Pentru noi, aceasta are meritul de a ilustra cu simplitate miturile antice și opiniile de dată mai recentă privind acest subiect. Dacă Afrodita - zeița iubirii și mamă a vieții - s-a ivit cu adevărat din spuma mării, dacă valurile au depus pe stâncile Parnasului lada în care Deucalion și Pyrrha - socotiți de grecii antici părinții omenirii - s-au ascuns, după sfatul lui Prometeu, atunci Poroneus - fiul fluviului Inachos - a fost cel dintâi om care să fi descoperit utilitatea focului, de vom da crezare legendelor din Peloponez. Dacă grecii trăiau laolaltă cu vechii egipteni și cu faraonii lor, nu se poate să nu fi rămas câte ceva din legendele antice în subconștientul nostru african.”

„Cu siguranță, domnule consilier, dar ceea ce reprezintă acel ceva, pe care-l numim bogăție, și care ni se trage din cultivarea legendelor și-a poveștilor nocturne, n-a contribuit cumva la sădirea în sufletul nostru a sentimentelor de teamă, de-ndoielă, de groază ce pot crește pe fondul unei înțelepciuni tenace, de necontrolat? E suficient să repetăm că negrilor le e teamă de mare și de văzduh, de

toate viețuitoarele care le populează și vom constata că alte forme vrăjitoarești se vor născoci, forme nevăzute, capabile de toate minunile lumii!”

Toate acestea nu sunt decât povești de adormit copiii, crede consilierul, dar eu, eu mă-ncăpățânez să cred cu toată convingerea că nu-i vorba decât de o lene de gândire, de o lipsă de încredere în forța realității, de pretexte spre a nu face nimic, cu speranța că, ceea ce nu facem noi, o vor face cândva alții mai bine!

Se cuvine să recunoaștem că în fond acest week-end, precum o inspirație venită de dincolo de noi, ne-a îndemnat să trecem în revistă, fără să ne-o fi propus, întreaga istorie fabuloasă a celor dintâi oameni de pe pământ, a celor ce au trăit înaintea noastră, ca spre a ne încredința o dată mai mult că nimic nu se pierde pe pământ, că totul se transformă, se metamorfozează, până a ajunge, iar și iar, la starea originară. Dar să ne lăsăm mai bine în voia visului... să ne abandonăm odihnei și să vedem cum se proiectează pe ecranul privirii o altă imagine eternă, aceea a cercului.

Imaginea circulară este cu adevărat expresia geometrică a unității, a afinității, a echilibrului și-a armoniei. Toate punctele de pe circumferință aflându-se la distanță egală de centru și în perfectă legătură unele cu altele, ca într-o societate, se realizează un arc continuu și ferm ce nu are nici început și nici sfârșit; așa apare ideea de Dumnezeu în metafizică; nemărginire în spațiu, iar în timp veșnicie. Nu-i oare și imaginea ce amintește de șarpele Evei, de șarpele ce-și mușcă propria coadă? Este asimilat dragonului, impunându-i-se o atitudine ezoterică asemănătoare acestuia; tot astfel ne explicăm gruparea reptilelor reale sau fabuloase întâlnite adesea în scrierile sau reprezentările de altă natură ale anticilor. Să vorbim însă de eterna reîntoarcere; de nemurire - reprezentată prin pecetea lui Solomon - hieroglifă de unire absolută, despre indisolubilitatea celor patru elemente și de cele două principii ce conduc la unirea alchimică a lucrurilor, universalitate care permite utilizarea și atribuirea în diversele faze ale creației care aproape în totalitate tind spre același scop și sunt orientate spre îmbinarea, spre omogenitatea naturilor primare, trecerea de la antipatia naturală la prietenie solidă și stabilă, care nu-i alta decât fraternitatea în numele lui Christ, afinitatea. Să mergem mai departe.

... Nu îndrăzneam să-mi mai pun și alte întrebări care puteau părea de-a dreptul nepotrivite de nu chiar inutile. Nu doream decât să tac, mulțumindu-mă să privesc de departe și să savurez din ochi masa care ne aștepta gata pregătită sub cerul îngăduitor, de culoarea mării, gândindu-mă deja la marea messă pe care aveau s-o interpreteze în curând tacâmurile!

Doi oameni îmi fac de departe semne insistente, invitându-mă să mă apropiu de ei. Eu ezit. Ei repetă gestul.

„Plajele astea din Bassam îți rezervă uneori surprize neplăcute, mai cu seamă dacă ești un vizitator ori turist fără experiență; ar fi cazul ca acum să fii mai atent, mi-am zis. La urma urmei, acei necunoscuți nu par să fie persoane îndoielnice.”

Și-n timp ce consilierul încerca să-și

explice ce se întâmpla mai departe de el, cei doi oameni s-au apropiat de mine, și cu siguranță și îndrăzneala celor care știu ce vor m-au întrebat dacă cel care este cu mine este chiar domnul consilier Nerokpagni!? Interlocutorii mei erau uluiți că aş putea avea relații atât de sus-puse. „De mai mulți ani tot încercăm să-l cunoaștem, continuară noi veniți, dar ne-a fost imposibil fiindcă toți cei din jurul său formau ca un soi de barieră de sârmă ghimpată păzindu-l ca pe un președinte de republică... De asta am dori acum să stăm împreună, dacă nu vă deranjează. Dumneavoastră sunteți doi, noi la fel, am face un caré...”

„Dar de ce ați dori să stați cu noi? i-am întrebat.”

„Pentru că vă stimăm.”

„De ce a-ți face-o? Ne cunoașteți?”

„Vă stimăm pur și simplu așa, spontan.”

„Și credeți că-i de ajuns? Ce-ați făcut la rândul dumneavoastră ca să fiți îndrăgiiți? Ați venit în ajutor celor în suferință, ați ajutat pe cei orfani, sunteți cumva artiști, cântăreți, dansatori, pictori, scriitori sau altceva, care să vă îndreptățască a vă socoti deasupra oamenilor de rând?...”

„Domnule, mi s-a răspuns, înțelegem perfect ce vreți să spuneți, dar ținem foarte mult, la rândul nostru, să frecventăm oameni adevărați, credibili, aleși cu grijă. Am înțeles că lucrul cel mai important nu-i nici bogăția, de cele mai multe ori obținută pe căi necinstite, nici reușita profesională, ci doar prietenia unor oameni de caracter, la care vorba e vorbă, onoarea onoare, cinstea cinste, cum spuneam deci, oameni adevărați, credibili.”

Cum argumentele lor amenințau să ne răpească timpul, am scurtat-o: „deci, ce-ați dori de fapt? - Să luăm legătura cu consilierul. Ne-ați putea ajuta să-l abordăm ca să-i prezentăm problema noastră privind slujba? Sunt, iată, mai mulți ani de când ne-am terminat studiile, ne-am luat doctoratul în medicină, dar de lucrat, nu lucrăm nicăieri, deși în țară este o acută lipsă de medici”...

În fața complexității acestei probleme cu implicații socio-politice care riscă să ne dea peste cap week-end-ul, le-am sugerat să nu insiste chiar acum pentru o rezolvare ca nu cumva graba să strice...: „ar fi bine să nu insistați să-l contactați imediat, le-am spus; azi e foarte ocupat și momentul nu-i cel mai ales. Vă promit că vă voi anunța chiar eu de îndată ce voi considera posibil demersul. Lăsați-mă deocamdată să-i vorbesc chiar eu despre asta, cu calm, cu grijă, atunci când voi considera potrivit.”

De fapt nu doream decât să-i conving să aibă răbdare să aștepte și să mă lase în pace, rugându-i totodată să conteze pe cuvântul meu de om de onoare. Când consilierul m-a întrebat ce doreau „oamenii aceia”, i-am răspuns fără să clipească: „erau niște turiști anglofoni care voiau să știe cum se ajunge la Clubul Mediteranean de la Assouindé!”...

Și cu aceasta am trecut în sfârșit „la lucruri mai serioase”, urmând ordinele și indicațiile unui maestro în arta gastronomiei, un adevărat discipol al lui Sieur Curnonsky...

În românește de Paula Romanescu

DIASPORA NOASTRĂ DE AUR

de RADU CERNĂTESCU

*Dl. Ion Ştiubea nu este doar un membru al Uniunii Scriitorilor Români, filiala din Israel, ci şi un exemplu al fericitei treceri a filosofului înspre literatură. Absolvent al Facultăţii de Filosofie din Bucureşti, promoţia 1980, filosoful specializat în aristotelism a renunţat la o carieră didactică în România, pentru ca, emigrând în 1988 în Ereţ, Israel, să înceapă o carieră în domeniul mass-media, fiind actualmente redactor la emisiunea în limba română a postului de radio Kol Israel. Începute la Reşiţa (în ebr., reşit, înseamnă „început”), căutările poetice ale tânărului prozator, publicist şi, nu la urmă, filosof Ion Ştiubea s-au materializat anul acesta într-o plachetă de debut apărută la Tel Aviv sub egida Cercului Cultural Petah Tikva, coordonat de cunoscutul om de cultură Mircea Gorun. În această plachetă intitulată (cam neinspirat) **În somnul Poetului adult-mecă cerbii**, dl. Ion Ştiubea şi-a propus - ne dezvăluie prefaţatoarea Hélène Elli - să învingă tema filosofului aristotelic faţă de iraţionalitatea intrinsecă poeziei. În opinia noastră, el a reuşit mai mult decât atât.*

După cei 40 de ani de rătăcirii prin deşert, Dorgoliul profan al contemporanilor noştri universitari şi strănteile lor orizonturi laice tot mai obligă generaţiile de studenţi la studiul unei filosofii indigeste, prea puţin compatibilă cu angoasele metafizice care bântuie jumimea română. Şi în vreme ce pe malul Dâmboviţei face ravagii filosofia efeminată şi atitudinile (Einstellungen) pseudoreligioase ale lui Wittgenstein, Occidentul se re-descoperă pios în „faţa misterelor”, ultimul - poate singurul - chip sub care divinitatea se mai recunoaşte în fiinţa umană. Muzica sacră degustată acum în discotecile vest-europene este dovada suficientă şi elocventă că Lumea Veche este în curs de a trece acea „probă de sine” pe care, folosind o sintagmă gnostică, i-o prevestea Evola. Şi nu este acesta *semnul* că solitarismul prin care post-modernismul clama dezagregarea Occidentului şi-a regăsit şi regândit un model salvator: „Marele singuratic” al Eneadelor plotiniene?

Acum, la sfârşit de mileniu, abandonând încă o dată modul enciclopedist de abordare a Marilor Temeri şi dezerând - pentru a căta oară? - dintr-o contemporaneitate profană, occidentalii recurg în această nouă regăsire de Sine la un ocol prin Orientul mai Apropiat de Dumnezeu. Pe aceste urme, deloc spirituale, a pornit şi dl. Ion Ştiubea, regândindu-se pe sine în acele zone încă păstrătoare ale unui esoterism autentic, tărâm prin care s-au avântat şi regăsit un Apollonius, un Guénon, un Vâlsan... Căci doar în lumina care vine de la Orient se poate distinge fundamentala diferenţă dintre filosofia profană, care poate afirma cel mult ceea ce Dumnezeu nu poate fi, şi cea edificată acolo, în centrul primordial al tuturor hierofaniilor, singura care ne poate învăţa

ceea ce este Dumnezeu.

În acest areal trebuie căutată şi gândirea interioară care spațializează poezia domnului Ştiubea, care invită la o ambianţă de idei desmărginită mereu înspre arhetipurile perene ale minţii umane. Tema în jurul căreia se structurează acest spaţiu este clasică odisee soteriologică purtată aici între „ţarmuri fără amintire” şi un inefabil „ţarm înalt”. „Plecăm de lângă ţarm şi puntea se ridică/Neprihănite valuri spre nicăieri ne poartă./Ce straniu se zideşte în noi cuvântul frică/Şi ce departe pare cândva promisa Poartă./Orbi noi, e oarbă lumea, sau orb e Dumnezeu?/Nu-i nimeni să răspundă şi puntea se înalţă./Vom mai pluti, o, mult în drum spre empireu/Şi-ntr-un târziu vom şti şi moartea că se-nvaţă./Va fi pustiu atunci, sau va fi doar părere?/Ne vom simţi mai goi cu gheara nopţii-n sânge?/Crispaţi vom spune grabă cu cea dintâi durere./În şaua depărtării nu noi, ci vântul plânge” (p.5).

Omul văzut ca un navigator solitar pierdut pe întinderea unei mări neliniştite („caelum undique et undique pontus” - Vergilius, En., 3,190) este parabola clasică a destinului uman aruncat în voia valurilor vieţii. Ceea ce aduce însă nou dl. Ştiubea sunt conotaţiile iudaizante care transsubstanțializează în final suportul acvatic al peregrinărilor („marea, valurile”, „sfinţite ape”, „neprihănite valuri”). În conformitate cu glosele massoretice la versetul liminar al **Thorei**, sintagma ebr. ha-şamaim, „întindere de ape”, se traduce şi prin „cer”, semantism pierdut de traducătorii **Septuagintei** şi de întreaga tradiţie creştină: „Et fecit Deus firmamentum et divisit inter aquas que erat sub firmamentum et aquas que erat supra firmamentum” (fer. Augustin, **De Gen. ad litt. imp.**, 1).

Cu aceste marginalii lingvistice devine evident faptul că întreaga călătorie reinventată de dl. Ştiubea transgresează realitatea imediată, devenind un *hagealic* pneumatologic în genul parcursurilor iniţiatice: „Venind din ţarmuri fără amintire/Păşim pe poarta larg deschis-albastru./Fără să ştim că sus, în depărtatul castru/Caii de mult au încetat să se mai mire” (pag. 4).

Motivul apei psihopompe este un motiv central în esoterismul iudaic. Şcoala lurianică, de pildă, vedea trecerea sufletului de la viaţă „înspre moarte, peste moarte” (I. Ştiubea) ca o pe-trecere peste ape. Exemplul cel mai concludent al utilizării acestui mit cu evidente accente grecanice în şcoala lurianică îl întâlnim în **Maabar Iabok** (1620) a kabbalistului italian Aaron Berahia din Modena (1620). În plus, înălţarea sufletului prin iniţiere, Kabbala o vede în strânsă legătură cu mediul acvatic, ca pe o întâlnire pe deasupra apelor a entităţilor cognitive umane (suflet, spirit, raţiune) cu cuvântul lui Dumnezeu. Iată de ce ritul iniţiativ din perioada Kabbalei timpurii presupunea transmiterea numelui secret al lui Dumnezeu de la maestru la discipol pe deasupra vasului plin cu apă simbolizând aici „apa şi cerul lui Dumnezeu”, adică primele elemente care fac legătura între lumea Creatorului şi cea a artefactului său. Ritualul demonstrează, conchide R. Eleazar din Worms, cum „abisul cheamă abisul, iar veşnicia cheamă pe cel nemuritor”. Călătoria risca să fie din această cauză, pentru sufletele impure, întreruptă de „leviatanul” care se află în abisul marin (trimitere la **Ps. 104, 26**). Sau, cum o formulează poetul: „Săbii bătute în smarald/Vor atârna în jurul nostru./Va fi târziu şi va fi cald./Ne va-nghiţi un hulpav monstru” (p.2).

„Dar ce este apa lui Dumnezeu?”, se întreabă compilatorul primei cărţi a Kabbalei (Sefer ha Bair, 85), şi tot el răspunde: „Ea (apa) este **hohma** (ebr. „înţelepciune”). Din această perspectivă, profund gnoseologic trebuie abordat şi universul acvatic al poeziei lui Ion Ştiubea, cel care conştientizează că doar sporind „corola de minuni a lumii” poţi aprinde lumina din sine: „Căutaţi lumina lucrurilor/neluminându-le./Poate aşa veţi fi mai aproape/de voi înşivă” (p. 12).

În marginea acestei teme, nu singura şi nu ultima, în care se intersectează fericit poezia dlui Ştiubea şi spiritualitatea iudaică, ar mai fi poate de semnalat acţiunea intertextului, prin care demersul scriptural capătă aici interesante valenţe hermeneutice. Clarele apeluri din acest context acvatic la sonorităţile bacoviene: „În pustietatea udă, nici dorinţă nici alean./Singur zgomotul de ploaie mai loveşte în timpan”, sau: „Plecăm de lângă ţarm şi puntea se ridică”, relevă faptul că demersurile exploratorii ale hermeneutului Ion Ştiubea a regăsit o consimilitudine de substanţă cu universul bacovian. Ar fi pentru întâia dată, din câte ştim, când s-ar identifica şi argumenta - cu exemplul propriu - o dimensiune manifest transcendentă şi iudaizantă, pe deasupra, în universul bacovian.

Departate de a epuiza aici motivele (chipul, poarta, calul psihopomp etc.) și motivațiile acestui univers poetic care face corp comun cu adevărurile arhetipale, cu infinitul, trebuie spus că, prin dl. Ion Știubea, literatura română își redescoperă încă o dată în spiritualitatea iudaică punțile pierdute în

cei 40 de ani de rătăcirii prin propriul deșert. Cu această voce, curentul clasicizant care aștepta în subteranele generației nouăzeci sporește și va dovedi curând că și pe malurile Dâmboviței noul adevăratei avangarde este vechiul cel mai autentic.

— cartea străină —

MISS MARPLE DUPĂ DOUĂZECI DE ANI

de VIRGIL LEFTER

Despre romanul polițist scriem rar. Anume prejudecăți ne împiedică uneori să o facem. Ingrați, uităm câte seri de toamnă am petrecut în fotoliu, cu ceașca de ceai aburindă alături, evadând fascinați în lumea de mister și insolit a unor cărți danii. Sunt clipe de voluptate a lecturii, când, într-un fericit abandon, redevenim într-un fel copii, având totuși privilegiul de a citi „basmă pentru oameni mari”. G.C.CHESTERTON a scris un original eseu „În apărarea romanului polițist”, iar Mircea Eliade afirmă într-un eseu din tinerețe (volumul „Oceanografie”) că „un roman polițist este totdeauna o lectură reconfortantă, stenică și pură”. M-am gândit la toate acestea, mai deunăzi, când mi-am amintit, copleșit de melancolie, că se împlinesc mai bine de douăzeci de ani de la trecerea Agathe Christie (1890-1976) în lumea umbrelor. I-am recitat câteva cărți, dar m-am delectat, în special, cu unul din romanele ce aveau să vadă lumina tiparului numai atunci când Regina romanului polițist clasic avea să săvârșească marea trecere. Și după douăzeci de ani, plăcerea pură a primelor lecturi s-a dovedit nealterată.

Lansată în urma unei campanii de presă incitante, după ce ani de-a rândul zăcuse tănuț în sertarele scriitoarei, învăluindu-se astfel în aura misterioasă a legendei, „ma tănuț” („Sleeping Murder”) vedea lumina tiparului, alături de „Cortina” (ultimul caz al lui Hercule Poirot), însoțită de un mare semn de întrebare. Se îmbogățește oare genul polițist cu o nouă creație clasică sau aveam să ascultăm mai degrabă acordul final al unui virtuos afectat lamentabil de senectute și rutină? Lectura a fost însă de natură să înlăture orice îndoială, iar ultimul caz al domnișoarei Marple s-a dovedit o revelație. Agatha Christie reușea o performanță. Oferea un spectacol fascinant, asemeni magicianului ce-și ia adio de la public, îmbinând într-o sinteză armonioasă tot ce este mai original și viabil în arta sa. Ce poate fi oare mai neobișnuit decât să cumperi o casă și să constăți că proiectele de redecorare a interioarelor coincid, de fapt, cu gusturile foștilor proprietari? Coincidențe stranii ce se acumulează vertiginos și par s-o împingă pe Gwenda Reed în pragul unui dezzechilibru nervos. Ce se petrece oare? Și-a descoperit ea brusc calități mediumnice, constituie un caz aparte de domeniul parapsihologiei sau a căzut, pur și simplu, victimă unei crize de misticism și este obsedată de sufletele neîmpăcate ale morților ce-i tulbură pe cei

vii, cerându-le să fie răzbunați? Misterul difuz de autentică factură gotică ce bânuie la începutul cărții oferă promisiunea unui roman polițist de excepție, un caz final merit să încheie ca o apoteoză cariera de neîntrecut detectiv amator a fermecătoarei domnișoare Marple. Iar desfășurarea ulterioară a acțiunii confirmă pe deplin aceste seducătoare speranțe. O tramă polițistă plină de senzațional, o acțiune ce se consumă sinuos, condusă cu mână sigură de maestru, o atmosferă tensionată, personaje ciudate și un final ce constituie o surpriză, iată, în rezumat, principalele caracteristici ale cărții.

Domnișoara Marple are aceeași vervă de altădată, pitorescul de neconfundat, ticurile și spiritul ei iscoditor, ce făceau deliciul nenumăraților cititori, n-au pălit o dată cu trecerea vremii.

În concluzie, o povestire polițistă pe linia romanelor de excepție ale prodigioasei Agatha Christie. Ai sentimentul că scriind

ultimul caz al Domnișoarei Marple, Agatha Christie a dorit să se înșele pe ea însăși. Și aceasta din cauză că scriitoarea nu se putea obișnui cu ideea că Miss Marple poate avea un sfârșit. De altfel, spre deosebire de pandantul acestei cărți, „Cortina”, în care Hercule Poirot dispăre și la propriu și la figurat, Miss Marple supraviețuiește. Cei doi protagoniști ai săi, cele două tipuri, întruchipând inteligența suverană și instinctul infailibil, au pus-o pe Agatha Christie într-o serioasă dilemă. Cine a fost, de fapt, eroul său preferat? O dată cu scriitoarea, Hercule Poirot dispăre și el. Ultimul său caz este o adevărată apoteoză. Miss Marple, dimpotrivă. Ultimul ei caz egalează din punct de vedere artistic performanțele de-a dreptul fascinante și flerul ei indicibil din alte cărți.

Cu Domnișoara Marple pare că nu s-a întâmplat nimic. Îmbătrânește, dar nu dispăre. Când închizi ultima pagină a ultimului ei caz, ai senzația că personajul își va face din nou apariția, că lucrurile merg mai departe pe făgașul lor normal, iar bătrânica aceasta, moștenită din epoca victoriană, unică în felul ei, va dezlega cu neobosită pasiune și alte cazuri, vârnând pretutindeni răul cu flerul și tenacitatea ei inegalabile. Aceasta nu este, de fapt, ultimul caz al Domnișoarei Marple, este doar ultima carte în care mai apare ea. Personajul supraviețuiește, nu se retrage din activitate, iar romanul nu marchează punctul final al unei cariere. Scriitoarea a vrut să-și ofere iluzia că acesta nu-i sfârșitul, că Miss Marple este veșnică. Căci această Miss Marple întruchipează, într-un fel, o fermecătoare mătușă din copilărie, ea evocă o Anglie revolută, o Anglie idealizată, mai liniștită și patriarhală, al cărui spirit, bun simț și jovialitate, Agatha Christie nu vrea nici cum să le ucidă. Agatha Christie a decis că Miss Marple nu trebuie să moară și ca atare ei nu i s-au făcut funeralii. Miss Marple sălășluiește poate și astăzi în sătucul St. Mary Mead și acolo, această „Nemesis” cum i-a plăcut Agathe Christie s-o numească, „se ține dreaptă în fotoliul său, în vreme ce, tricotând imperturbabilă, cu un zâmbet imperceptibil în colțul buzelor, își ascultă ușor amuzată interlocutorii - un colonel în retragere, un fost înalt funcționar de la Scotland Yard, un ceremonios preot și un doctor, ce-i propun mistere pe care ea le dezleagă perfect.” Din când în când, în rochia ei de mătase lavand cu un delicat guler de dantelă și o veche camee, își face apariția la „Clubul de marți”. Obrajii ei de culoarea ivoriului se mai îmbujorează uneori, semn că nu și-a pierdut ingenuitatea. De greșit însă nu greșește niciodată. Căci spune ea, natura umană este aceeași pretutindeni și observându-i pe locitorii din sătucul ei cunoaște de fapt o întregă lume. După douăzeci de ani, Miss Marple n-a pierit. Ea nu se dezmente, ne farmecă și ne fascinează ca și altădată.

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE văzută de ION CUCU

1) *Pierdut în New York*, Mircea M. Ionescu s-a regăsit la Neptun tot cu un prieten de peste Ocean: Aurel Sergiu Marinescu.

2) Viorel Sâmpetrean, gata să-și scoată pălăria în fața Gabrielei Melinescu și a Denisei Comănescu. Nu și șapca!

3) Dinu Ianculescu, interesat de hai-kururile lui Constantin Abăluță.

4) D. R. Popa, în rugăciune: ajută, Doamne, Ministerul Culturii să ia în subordine centrele culturale din străinătate.

5) Venită la recitalul de poezie în costum popular, Carolina Ilica a făcut elogiul folclorului românesc.

